

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Ivan Pregelj

Dom gospe materere Serafine

O M N I B U S

BES^eDA

Ivan Pregelj

**DOM GOSPE MATERE
SERAFINE**

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-313-7

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

Učiteljica	4
V refektoriju	10
Umetnici in druge	24
Anakleta in Elekta	35
Duhovne vaje	39
Spoznanje sredi noči	44
Krvava lilija	49
Moram ga videti	56
Še enkrat krvava lilija	66
Mercedes je šla	76
Spoznanje gospe matere	82
Anica pa ne bo šla in bo Elekta	85

Učiteljica

Zvонika uršulinskega samostana je udarilo enajst. Razredi zunanje šole so zašumeli; nenadoma je prišlo življenje v vso tiho zgradbo, ki je stala kraj mesta v prisojni, zdravi naravi. Ta priroda je silila pri vratih in zamreženih oknih v tihe tlakovane hodnike, polne značilnih samostanskih vonjev in mučne čistosti, v šolske sobe zunanje in notranje šole, v refektorij in posvetovalnico, v tiho kapelico k zamreženim korom, v zatohlost perilnice, iz katere je hlapelo, v kuhinjo, kjer se je kuhalo za petdeset ljudi: za matere, sestre, kandidatkinje in laikinje, za hlapce in dekle in najete posle. Vesela sončna luč je opojno oblivala vso veliko zgradbo, da je podrhtevalo ozračje nad streho in se je svetloba odbijala od sten in v okenskem steklu. Svetloba je hotela po sili v tihi dom, od vseh strani; še v zagrnjeno okno kdove ktere izmed toliko celic, v dom sestre Anaklete, tihe, skromne učenjakinje, ki ji je silno pešal vid, da so ji bili prepovedali brati, pa je vendar brala, ker bi bila sicer umrla od žalosti in koprnenja po knjigi. Zdaj jo je vzdramil zamolkli šum zunanje šole in je vzdihnila. Stopila je k oknu, odgrnila zeleni zastor in pogledala z neskončno

bridkostjo nizzdol preko dvorišča na vrt, na njive za vrtom in na gozd za njivami. V vneta očijo je zaskelalo, da so ji pritekale solze. Bolečina ji je zarezala v živce, da jo je kar vrglo od okna:

»Sladki Jezus! Brez naočnikov sem pogledala v sonce!«

Mrtvo je nato sedla in iskala razmišljeno po mizi; otipala je temno zeleno, v jeklo vpeto steklo, si ga nataknila in dvignila glavo. V svitu belega dne, ki je sijal skozi odgrnjeno okno, je bilo njeno blede, lepo lice nekako čudaško spačeno pod temnim velikim steklom. Mrtva bridkost ji je drhtela krog drobnih ustnic, prehajala v mehko vdanost, rahel smehljaj, ki je postajal vse očitnejši in se končno zgubil v šepetu njenih ustnic:

»Da le doktor ni videl, sitnež sitni!«

V kletki nad oknom je zacvrkotal kanarček: cvik, cviik, cviik. Sestri Anakleti se je ves obraz razjasnil; dvignila je svojo glavico in vprašala toplo, mehko:

»Za sonček si me zahvalil, kaj? Ti, ti, ubogi! Grda sem, je-li, grda? Tako malo sončka privoščim tičku!«

Kanarček je skakljal s šibice na šibico, cvrkotal veselo, posluhnil šumu zunanje šole, vrešču tridesetih dekliških grl, radosti tridesetih otroških src, in zažvrgolel dolgo, ostro, opojno. Sredi njegovega petja je potrkalo na vrata v celico. Sestra Anakleta se je zdrznila. Z debelim glasom je nekdo vprašal:

»Kaj pa okno, sestra Anakleta?«

Sestra Anakleta je zadrhtela: »Oh, mati prefekta . . . «

»Okno ste odgrnili! Takoj ga zagrnite!« je velela prefekta pred vrati.

»Bom, mati Konstantina!« je odgovorila vdano sestra Anakleta.

»Zijala,« je zamrmrala robato po svoje prefekta, šla in potrkala na vrata matere Ignacije, ki je bila pred tremi leti ohromela. Poslej je ležala vsa živa, trpela strašne muke, bila vendar vesela in vedra in pletla iz zore v mrak, iz mraka v zoro suknjice, srajčke, nogavičke in životek srčku Jezuščku. Mati Ignacija je »pletla«. Njena volna so bili rožni venci, ki jih je molila, njene muke, ki jih je trpela. In če je »šivala«, je pomenilo, da ni vzela sočnega jabolka, ki ji je bil za priboljšek, ali sladke limonade, ki bi ji ohladila ogenj dolge postelje.

Mati prefekta je potrkala na njena vrata in vprašala:

»Mati Ignacija, gotovo še nisi popila malinovca.«

»Oh, mati prefekta,« je vzdihnila bolnica v celici, »nisem ga ne.«

»Takoj ga pij,« je velela mati Konstantina. Mati Ignacija ji je bila vrstnica. Proti svoji navadi in proti predpisom jo je prefekta tikala.

»Že pijem,« je odgovorila bolnica.

»Otročja ne bodi!« je menila mati Konstantina in šla dalje, prišla do stopnic in šla doli in po hodniku proti kuhinji . . .

Tisti hip je sestra Anakleta za zastrtim oknom pove-sila glavo. Ptiček je bil umolknil mahoma, kakor se je bil prej nenadoma oglasil. Šum zunanje šole je utihnil. Samo vreščanje vrabcev se je trgalo v tišino in petelin je pel na dvorišču. Daleč od mesta sem je prihajal zamolkel šum voz in ljudi. Sestra Anakleta je tiho ždela sama vase. Črte ob njenih sladko bridkih ustnicah so se bolestno raztegnile. Hipoma se je vrgla kvišku, zalomila z roko in vzkliknila bolno, vdano:

»Ne, ne. Jezus sladki! Nočem biti nestrpna, nočem biti nejevoljna. Nočem videti sonca. Zaradi Tebe, sladki Jezus, za ,obvezo' na Tvojo rano ob sencem, kamor se Ti je trnje zadrlo!«

In sestra Anakleta je vdano pokleknila sredi sobe, zaprla oči pod temnimi naočniki in molila z dvignjenim obličjem, razvnetim, veselim, kakor da vidi . . .

Tisto minuto je stopila med svoje učenke sestra učiteljica Elekta, ki je bila razrednica tretjega razreda. Po dolgih hodnikih in stopnicah iz svoje celice se je bila zamudila. Njene učenke so se s plahimi pogledi ozrle nanjo, ki se je bila zakasnila s svojimi usahljimi pljuči in je komaj mogla verjeti, da je res: da sta pred njo vstopila

gospa prednica in gospod nadzornik, da jo gledata osuplo in nejevoljno.

»Prvikrat se je zgodilo, oprostite,« je zajecjlala uboga učiteljica.

»Obžalujem,« je dejal šolnik uradno. »Začnimo že, prosim!«

Obrnil se je vljudno k prednici, ki se je poslovila in šla. Nato je sedel. Nekoliko pred poldnem je šel, ne da bi kaj rekel. Tedaj se je učiteljica mrtvo sesedla za mizo. Sklonila je glavo. Plaha tišina je zajela ves razred. Zdajci je zaprosilo iz klopi sočutno, otroško:

»Častita sestra Elekta, ali vam je slabo?«

Sestra Elekta je sunkoma dvignila svoje drobno, blede lice z rdečimi pegami. Zbegano je gledala po svojih učenkah, ustnice so se ji gibale, solze so ji vrele v grlo, dušilo jo je. In zopet je vzdrhtel ljubeče prestrašeni glas iz razreda:

»Ne jokajte se, sestra Elekta!«

Sestra Elekta je res jokala. Dvignila se je izza mize. Lice se ji je skremžilo v prisiljenem nasmehu. Pretrgano je zahlipala:

»Moje mile! Zbogom! Danes sem vas učila zadnji-krat!«

»O, sestra Elekta!« je zastokala v razredu. Njo samo pa je obšla omotica, krčevita bolečina ji je stisnila osrčje. Nekaj žvepleno dušljivega ji je udarilo v grlo, dušeče,

strašno. Krčevito naglo si je pritisnila ruto na usta. Tisti čas so se ji pošibile noge in se je sesedla za mizo. Drobni curek krvi se ji je polil iz ust čez belo knjigo.

»Saj ni nič, ljube moje, ne bojte se,« je vpilo v učiteljici ubogo srce, ko je videla svoje učenke vse plahe in vznemirjene. Glasu pa ni našla. Zdaj ji je bilo, kakor da je prešlo. Posilila se je:

»Mo-limo!« Učenke so stale.

»Ave Maria . . . « je povzdignila učiteljica glas.

Pa jo je zopet prijelo za srce, stisnilo, dušilo. Ves razred je planil v divjem krik in joku.

Učiteljica se je onesvestila . . .

Zunaj pa je bilo sonce, majsko sonce; oblivalo je samostan in sililo vsepovsod v tihe hodnike, v celice, v pokoj kapelice z zamreženim korom, v čistost spalnic in šum hladnega refektorija blizu kuhinje.

S cerkvenega stolpa je udarilo dvanajst, težko, trudno, ne kakor v dan, kakor v polnoč, ki je temna in žalostna . . .

V refektoriju

O dsev zelene luči je ležal na belem prtju, s katerim so bili pogrnili dolgo mizo v obednici. Zunaj pred okni so stali namreč mogočni javori, ki so branili sončni toploti do zidu in oken. Za mizo so sedele samostanke in obedovale tiho. Krožnik ni ropotal, ni zazvenčal nož. Samo zaspani glas prelektorice matere Antonije se je lovil pod stropom. Vse je bilo kakor vedno in le obrazi samostank so bili za spoznanje bolj blede, bolj trudni. Sedež gospe matere prednice je bil še prazen. Vsem nunam je bilo znano, kaj se je bilo zgodilo in čemu se je zamudila. Zdaj je vstopila. Mati prefekta je udarila na drobno zvonilo pred seboj. Prelektorica je prestala s čitanjem, obedujoče nune so se dvignile in se poklonile. Šele ko je gospa mati odmolila in sedla, je udarila mati Konstantina zopet na zvonilo in dala znamenje, naj prelektorica nadaljuje.

Tiha, mirna in visoka je bila stopila mati prednica na svoje mesto. V njenem podolgovatem, trpko odločnem obrazu z neskončno belim čelom pod temnim nadglavkom ni bilo ne sence kakšnega nemira ali plašnosti. Bilo je marmornato obličje z nežno kožo, da so prosevale

drobne sinje žilice. Drobne, fine roke so ji bile prav tako razrite od takih drobnih žilic. Podobna je bila po obrazu in kretnji portretu na steni, neki veliki dobrotnici samostana, grofici s čudno tujim španskim naslovom. Gospa mati Serafina, v svojem petinštiridesetem letu že petič prednica v samostanu, se je bila rodila za svoj posel. Njenemu nastopu se je klanjal sam domači knežji škof, vladika, ki je menil o njej, da bi mogla biti po dostojanstvu svojega vedenja že davno opatinja. Gospa mati se je prisiljeno nasmehnila:

»Presvetli! Naj se zgodi božja volja, tudi táko breme bi nosila.«

Ali je bila ponosna ali je koprnela po odlikovanju? Kdo je vedel? Nikoli se ni nobeni njenih podložnic posrečilo, da bi bila pogledala v dušo gospe matere, nikoli ni bilo nikakih pristrčnejših odnošajev med njo in drugimi. Druge matere in sestre so imele svoje dobrine in svoje slabosti. Gospa mati Serafina ni imela ne očitnih dobrin ne očitnih hib. In vendar ni bila nobena v samostanu bolj samostojna, bolj izrazita: v eni osebi dekla, gospodična, laikinja, sestra in gospa mati. Kakor druge je imela svoje molitve, »opravke«, a samo njej primerne, kakor druge si je odrekala sladko močnato jed in bila nejevoljna na sosedo mater prefekto, če jo je posnemala. Kakor druge je častila Jezusa s čudno nežno ljubeznijo, a včasih se je zdelo, da mu mati prednica vendar ne

»plete« rada nogavičic in srajčic in da ga tudi ne moli kot izbranega Ženina, marveč drugače. O vse drugače! Ni pela, a je ljubila petje, ni pritisnila na tipke pri harmoniju, a so vendar vsi vedeli, da zna igrati na orgle in klavir, ni gojila rož in je vendar poznala vse božje in tuje cvetje. Ni se ukvarjala z oltarjem, a je vendar takoj opazila nesoglasje barv v šopku, ni učila in je razumela vse, vedela grajati odločno in pohvaliti spodbudno. Razumela je latinski, govorila francoski in brala v italijanskem prevodu Kempčanovo Hojo za Kristusom. Včasih se je zdelo, da je rahlo pristranska, da svojstvenega vedenja ne trpi. A glej, prav s tisto, o kateri so mislile tovarišice, da je strožja, je postala ljubeznivejša, posnela očividno nalašč kretnjo, o kateri so nune mislile, da ji ni všeč. Ni jim bila zaupnica, a tudi stroga predstojnica jim ni bila. Vse samostanke so čutile nekam isto o njej; kadar so govorile o njej, so jo imenovalle zaupno »kralja«.

In kakor da si hoče zaslužiti čudni priimek, se je vedla gospa mati Serafina iz dne v dan še popolneje, še bolj izbrano, da je bilo kar čudno, kako ostro se hoče razlikovati od vseh drugih, s katerimi je nosila isto obleko, jedla pri isti mizi, živela isto življenje.

Zdaj je udarila elegantno na zvonilo. Prelektorica, ki je bila učiteljica matematike, je utihnila. Gospa mati se je z drobnimi ustnicami dotaknila vina v čaši. Tih, polglasen pomenek je zašumel v refektoriju, nemirna rado-

vednost ženske narave je silila v lica in v oči, ki so se ozirale po prednici. Tiho je spregovorila, a vendar glasno dovolj, da jo je bilo slišati vse doli do line, kjer so podajali jedi iz kuhinje:

»Naša ljuba sestra Elekta je hudo zbolela.«

Mirno, kakor poveljnik svoje vojake, je objela vse omizje. Kakor v pregledu so ji vzhajale matere, sestre, laikinje in kandidatkinje, vsaka v svojem značaju in obrazu:

Mati Rafaela s svojo peščeno uro ob sebi, katero je jemala v cerkev in v posteljo in jo vsake pol ure obrnila. Sredi molitve se je znala zamisliti, rekla je temno besedo, stavek čudno bajalne mistike, modrost, kakor iz svojstveno pisanega Razodetja.

Mati Cirila, ključarica, je mežikala z levim očesom; tako iz navade, kakor da sloni nad črno emajlirano urico, katere je znala popravljati in jih uravnavala vneto, da je ure zamujala in zvonec preslišala.

Mati Silvija se je bila zamišljeno nekam zagledala. Kot učiteljici zgodovine ji je prišlo v spomin, da je povedala v šoli napačno letnico 1273 mesto 1237. Nemirno se je zganila, kaj bodo mislile učenke o njej.

Mati Anastazija, učiteljica računstva, je ponavadi pisala s prstom dolge redove številke predse in ugibala na pamet bilanco samostanskega premoženja. Živel je s knjigo samostanskih računov, iz leta v leto je rasla v njej

nekaka idealna skopost. Do bolečine se je razburjala ob misli na davkarje.

Mati Gabrijela, gluha vrtnarica, je sredi tišine brez vse zveze iz svojih misli na sočivje zavpila v sosedo kuharico: »Seme je bilo kleno, zemlja pa ni zanj.«

Mati Antonija je bila debela, odločna, zelo posvetna nuna, zdrava, s kmetov doma, s težkega grunta. Dva snubca je imela. Z bratom gospodarjem se je sporekla. Trikrat je šla k spovedi in se posvetovala in odločila, zahtevala svojo doto in jo prinesla samostanu.

Posebna prijateljica ji je bila čudno močno rasla sestra Neža, Afričanka, skrbna samostanska vratarica. Prve čase je plašila obiskovalce na porti, temnolica pod sneženo pečo. V tridesetih letih je bila barva njenega lica nekam zbledela in nabrekle ustnice so se ji bile usušile. Kljub svojim sedemdesetim letom je bila še vsa krepka, hitra, vedra, z belim polnim zobovjem. — Govorila je po svoje. Gospo mater je častila kakor boginjo, tovarišice je ljubila živinsko vdano, lahko ji je bilo prečuti ob bolnicah po tri noči zapored. Ko pa je zaspala, je nista zbudila ne šum ne ogenj. Ni »pletla«, kakor so druge. Šteti ni znala. Pa jo je potolažila gospa mati, ki je bila tedaj mlada kandidatinja. Vzela jo je k razpelu in ji rekla: »Neža, to bodi vaš opravek. Umivajte ga!« In od tedaj je črna sestra umivala svojega Jezusa s solzami in obilno molitvijo.

Niže doli ob mizi je sedela sestra Engelberta, tiha, boječa, sama vase zaprta. Nekakšna nepotolažljiva bol ji je kalila samostansko življenje. Čutila se je tujko, ker je bila med najrevnejšimi. Prav nič ni bila prinesla samostanu. Zato je vezla. Bila je spretna risarica, slikala je metuljčke, vonjive rožne šopke, tihe loge in sanjavo blažene angelce. Učenke so ji nosile barv, svinčnikov in pismenih znamk, ker je bila brez znank, ki bi jo bile obiskovale. Imela je nekje v bližini mesta sestro z otroki in surovim možem in je nosila poleg svoje žalosti še sestrino bridkost.

Čudaška, sama zase je bila učiteljica petja, sestra Ljudmila. Nikoli se ni smejala. Kadar pa je sedla za orgle, se ji je obrazek razvnel, z odprtimi ustnicami je dvignila glavico, kot da pije melodijo kovinastih piščali. Tudi Ljudmila je bila revnega stanu, a očitvidno ni niti mislila na to.

Prazna sta bila sedeža sester Elekte in Anaklete. Stol matere Ignacije je bila že davno zasedla druga. Tako gotovo je bilo, da bolnica ne bo več sedla nanj.

Na skrajnem koncu mize sta si sedeli nasproti gospodični kandidatnji Mercedes in Anka, prva ošabno samosvoja, druga zadržano vedra, cvet, ki raste v soncu, smehu in veselju. In vendar je Anka mnogokrat jokala. Vselej, kadar je imela obisk, kadar so prišli domači na

obisk, naj izstopi in da ji ne bodo pustili, da bi se preoblekla.

Tako je pregledala gospa mati vse svoje. Tu pa se je s toplo ljubeznijo zagledala preko dolge mize v ostro rezano plemiško lice grofice Mercedes. Pa je zdajci zasluhila predirni pogled sivih Konstantininih oči na sebi in se obrnila k njej, ki je bila prefekta in ravnateljica šole. Mirno, a hladno je rekla:

»Mati prefekta, ali ne mislite, da posedamo predolgo?«

Mati prefekta je v zadregi povabila pogled. Vsakomur je mogla gledati v oči, in da vidi skozi zid, so govorile učiteljice o njej. Pred prednico ni vzdržala. Tem manj sedaj, ker se je čutila krivo. Nadzornik je bil prišel in nje, ravnateljice, ni bilo pri sprejemu, obiskovala je proti redu prav tisto uro svoje bolne »učne moči«.

Mehko in vendar nepričakovano ostro je zapelo zvonilce. Obed je bil končan . . .

Gospa mati Serafina se je dvignila s klečalnika pred slonokoščeno soho sv. Angele v oltarčku in veliko sliko sv. Uršule na zidu vrh oltarčka. Tiho je gibala z ustnicami in se pokrižala po latinsko. Še ko je bila sama v svoji molitvi je bila dostojanstvena in umerjeno elegantna, kakor se je rodila za svilo in ponos. Izvlekla je urico, jo zataknila v obleko in stopila iz celice v dolg hodnik, ki ga je zaslanjal ob oknu oltar v podobi lurške dupline z

Brezmadežno, vso belo, sinje pasano, z rožnim vencem med sklenjenimi rokami. Gospa prednica je stopila k oltarčku in se dotaknila zrelega lilijinega cvetu, da se je osul. Nato je zastrmela bolno, žalostno navzgor v lice Presladki, se tiho nasmehnila, obrnila sunkoma in šla.

Pred celico bolne matere Ignacije se je ustavila in posluhnila. Tožeči glas hrome bolnice je bilo čuti od znotraj:

»Oh, kaj naj ti še pletem, sladko Detece božje. Srajček imaš pet sto, trideset sto nogavičk, šestnajst sto roka-
vičk, petinpetdeset suknjic . . . «

Gospa mati Serafina se je pomilovalno nasmehnila, pritisnila za kljuko in vstopila. Obraz se ji je čudno živčno podaljšal. V sobi pri revmatični bolnici je zaudarjalo po ostrem človeškem izhlapevanju.

»Gospa mati!« je vzkliknila bolnica boječe presenečeno.

»Obiskala sem vas, mati Ignacija,« je rekla prednica, stopila k oknu in ga odprla. Vznejevoljila se je:

»Ali vam nič ne zračijo?«

»O, gospa mati,« je ponovila bolnica. Kakor otrok je bila vsa plašna in v zadregi. Prednica je stopala k njeni postelji.

»Ali bi kaj radi?«

»Umrla bi že rada in kmalu! Tako sem v nadlego,« je odvrnila bolnica. Solze so jo polile.

»Vsi imamo svoje križe,« je menila slovesno hladno mati prednica. Beseda ji je zvenela, kakor da ni zadovoljna s preprosto bolničino tožbo. Mati Ignacija, ki se je še bolj zmedla, je jecljala:

»O, saj ne tožim! Verjemite, gospa mati!«

Kakor da je ne sliši, je karala prednica:

»Mati prefekta je nejevoljna, ker se branite priboljškov. To mi ni všeč, mati Ignacija.«

Bolnica se je opravičevala:

»Saj vem, gospa mati, saj vem . . . Pa ni treba, nič ni treba . . . sama nadlega me je . . . umrla bi.«

Bolnica je komaj opazila, da je prednica stopila k vratom, jih odprla in šla. Plemenit vonj ji je segel v nos. Poznala ga je in šepetala:

»Kakor za kraljico, rože, lilije.«

Gospa prednica pa je šla dalje in stopila v celico sestre Anaklete. Sestra Anakleta je stala ob zagrnjenem oknu. Lice je pritiskala tesno ob zagrinjalo, žejna sonca, barv in božjega dne. Misli so ji bile žalostne. Bil je čas tope bridkosti v njeni duši, trenutek silnega hrepenenja po luči: »In če že ne smem gledati ne sonca ne dne, naj oslepim, naj oslepim popolnoma!«

»Jočete se, sestra Anakleta!« je spregovorila glasno in vendar umerjeno obžalujoče gospa prednica. Sestra Anakleta se je obrnila mirno.

»O, gospa mati.«

Stopila je prednici naproti in ji poljubila roko. Potem je obstala pred njo s povešeno glavo in svojima mogočnima stekloma pred očmi na rahlo krivem nosu. Kanarček ob oknu je bolno in zategnjeno zacvrkotal.

»Kako vam je?« je vprašala prednica. »Ali vas je že obiskal zdravnik?«

»Obiskal, gospa mati. Pravi —« Glas ji je zamrl.

»Kaj pravi gospod doktor?« je vprašala prednica odločno.

»Da ni bolje, gospa mati.«

»Da ni?« je vzrasel prednici glas. »A temu ste sami krivi, sestra Anakleta! Okno odgrinjate!«

Tiho je stala sestra Anakleta pred njo. Pri srcu ji je bilo tesno. Če bi vedeli, gospa mati, kako je to, biti brez sonca, brez dneva . . . Tako je mislila, a rekla ni nič.

In vendar je menila prednica, kakor da je razumela njene misli:

»Sestra Anakleta, svet ni tako lep, kakor ga gledamo v duhu.«

Rahlo je vzbrnelo osrčje sestri Anakleti, ganjeno je rekla:

»O, saj vem, gospa mati! A težko je in včasih —« Solze soji začele polzeti izpod velikih okroglih stekel, vpetih v svetlo jeklo.

»Samo zvečer, ko je sonce že zatonilo, smete previdno odgrniti, ljuba sestra!« je rekla prednica. »Ne igrajte se. Utegnili bi popolnoma oslepeti. Samo zvečer!«

»Da, samo zvečer, gospa mati.«

Zopet se je sestra Anakleta sklonila nad roko gospe matere Serafine, ki je roko umaknila, kakor da se boji, da ji ne bi kanila nanjo solza iz pilslepih oči . . .

Tiho so se zaprle duri za njo. Šla je dalje in vstopila v celico sestre Elekte, tiho, sončno sobico, polno vrtnega vzduha in borovega vonja. Po tistem, ko se je bila sestra zgrudila v šoli in bruhnila kri, si je sicer nekoliko opomogla. Mogla je hoditi, a bila je silno slaba. Kratka pot na vrt do Marijine dupline in nazaj jo je neskončno utrujala in ni mogla potem od trudnosti spati. »Vse je odreklo,« je tožila. Žlica se ji je tresla v rokah in veliki križ na roženkrancu, s katerim se je ukvarjala kakor druge, iz neke svete navade, jo je težil, da je zdaj in zdaj vzdihnila: »Sladko breme, sladki trud!« Križ pa, ki je ležal bridkeje na srcu, je bila topa žalost:

»Nič več ne bom učila, ne bom videla svojih milih malih.«

Ta trenutek, ko je vstopila prednica, je sestra Elekta sanjala. S pol odprtimi ustnicami je strmela pri oknu v motno višnjeve obrise daljnih gora. Tam za tistimi gorami nekje se je bila rodila. Do teh zadnjih, bridkih časov ni mislila na tiste hribe. Vse njene misli so bile pri

opravku, v šoli. Zdaj pa je gledala v nemi zamišljenosti domov in čustvovala: »Z gora sem doma. Kako je le-to, da sem tako mehka, tako smešno slaba —«

Vzdramila jo je gospa mati Serafina:

»Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

»Na vekomaj, amen!« Sestri Elekti je šinila bolna rdečica v blede lice. Drobna, neznatna je stala pred visoko prednico. Mehko je rekla gospa mati Serafina:

»Tako, tako! Veliko boljši ste, sestra, veliko boljši.«

Sestra Elekta se je nasmehnila:

»Za šolo, gospa mati, sem še vedno preslaba.«

»Da, za šolo še niste dovolj krepki,« je pritrdila sočutno gospa mati. »A za šolo je še čas, ljuba sestra, še čas.«

»Hudo se mi toži po njej.« je vzdihnila sestra Elekta. Tih, hropeč kašelj ji je zahlipal iz prsi, komaj slišen je bil njen glas. V njenem bolno cvetočem licu pod belo nunsko pečo je podrhtevalo v zadržanem joku. Oči gospe matere Serafine so se bile kakor vsesale v rdeče pege na njenem licu. Nekam zamišljeno je rekla:

»Da, naša najboljša učiteljica ste bili.«

Vidna radost je zasijala na bolničinem obrazu. Skromno je sklonila glavo in jecljala:

»Da bi le še . . . le ozdravela . . . to bi se šele potrudila . . . O! Tako lepo je učiti.«

»Lepo!« je odvrnila skoraj hladno prednica, a pristavila takoj nato mehkeje, topleje:

»Le pogum, sestra, in veselje in nobenih mračnih misli!«

»Da, da, nič mračnih misli —,« je govorila sestra Elekta, ponavlja je predničine besede kakor otroci.

»In le nič nikar nobenega razburjenja!«

»Ne, nič razburjenja.« —

Gospa mati Serafina je pustila sestro Elektro samo, nepotolaženo:

»Nočem mračnih misli, nočem razburjenja. Zdrava hočem biti! Jezus, ljubi Jezus, zdrava!«

Gospa mati Serafina je obstala za trenutek pred vrati, kakor da premišlja. Nato je stopila k bližnjemu oknu. Na samostanski vrt je videla. Sredi bujnih nasadov paradižnika se je kretala gospodična kandidatinja grofica Mercedes. Zdaj pa zdaj se je pripognila za pordevajočim sadom. Njene lepe, bele roke so sinile, njeno vitko, gibko telo se je začrtalo na obilo nagubanem krilu. Potem je zopet stala visoko vzravnana kakor preplašena. Ali je prisluhnila glasu iz dalje, od kdove kod? Ali je zastrmela sama vase ob tajni misli, le njej poznani? Ob ljubezni iz dni, ki so bili še nedaleč, ob besedah:

»Grofici Mercedes . . . do smrti nesrečni Viljem!«

Gospe materi Serafini so se oči čudovito razvnele, materinska ljubezen ji je sijala na licu.

Takrat je gospodična Mercedes dvignila svoj obraz. Nejevoljno se ji je razvleklo lice, ko je videla prednico,

da jo opazuje. Gospa mati Serafina pa kakor da ni videla njene nejevolje. Pokimala je z glavo in se nasmehnila. Toplo, pristrčno je zašepetala:

»Mercedes!«

Umetnici in druge

Gospa mati Serafina je vročila sestri Ljudmili nekam zavaljeno pismo. S koncem svojih dolgih, finih prstov ga ji je prožila. V očeh ji je sinil pomilovalno zaničljiv izraz; sestra Ljudmila ga je opazila in razumela. Živčno naglo je zataknila pismo v široki rokav. Lice ji je posinjelo nad bledoto šlaraste peče. Trudna je šla v svojo celico; zdelo se je, da se bo zgrudila na stopnicah in da tava po hodniku kakor mesečna.

Sestri Ljudmili se je bilo tiste dni prej trikrat zapored sanjalo, da brodi v vrtu belih rož. Čudni cvetovi, tenki ko trsje, drhtijo gibki, rezko vonjivi, rasto iz skrivnostno mokrotnih tal. Sestra Ljudmila je verovala v sanje in je vedela, da take pomenijo smrt. Preden je razgrnila pismo, je vedela: brat ji piše, čudni človek, vinski in prašičji prekupec v surovo ometani hiši nekje ob hrvaški meji, trd z ženo, drobno, črnooko, ko plamen vzkipljivo in jezično, trd z otroki, umazanimi do oči, robat v besedi z domačimi in sosedi. Piše ji, da je mati umrla pred tednom, mesecem, morda že pol letom. Slučajno se je domislil, da je treba sestri nuni to sporočiti. Tri dni je vlačil v mastni listnici pismeni list z ovitkom. V osušeni tint-

nik je nalil vinskega kisa, premešal in pisal. Zato zaudarja pismo gnusno po kisu in obrabljeni listnici, da se ga je gospa mati komaj s koncem prstov dotaknila.

Sestra Ljudmila je odprla v svojo celico. Tih, po rezedi in azalejah zaudarjajoč pokoj ji je dahnil naproti. Sestra Ljudmila je mukoma dvignila blede obličje in videla križano telo svojega Ženina na steni; zdrknila je na kolena pred razpelom. Pokrila si je oči in molila dolgo. Ko je dvignila obraz, so ji bile trepalnice kakor vnete, toda bledost njenih lic je bila izginila; umirilo se je bilo ob njenih uporno trpkih ustnicah, ki so bile ohranile ta otroški trpki izraz njene štirinajstletne mladosti vse do te dobe v njenem tridesetletnem samostanskem življenju. Rahlo je kinknila s kolenom pred Križanim in zašepetala:

»Kakor hočeš, prijatelj moj, moj Ženin! Ljuba mi je radost, ljuba bolest iz Tvojih rok!«

Segla je v rokav in razgrnila pismo. Strašna roka! Vegaste črke, nobenih ločilnih znamenj. Položila je pismo razgrnjeno na okensko polico in brala in doznala, da je brat bolno mater poslal v bolnišnico, ker je bila »že presitna in ji nihče ni znal prav streči«. Naj jo gre v bolnišnico obiskat, če more. Sestra Ljudmila si je pokrila obličje z rokami in zastokala:

»Ta človek, v bolnišnico jo je poslal. Uboga mati!«

Vse telo ji je začelo drgetati. Težke solze so ji zavrele v oči in drkale po belem licu. Strmela je mrtvo skozi okno:

»Uboga mati! Tolikrat si tožila, da bi že rada umrla in naj te puste v miru doma, a te niso. V mesto so te poslali. V kmetskem vozu te vlekli na vlak, potisnili na kola in te polmrtvo oddali v bólnici za mestom. Tam ležiš, morda že dva, tri tedne, blizu mene, ki nisem nič vedela. Mati! Takoj pojdem k tebi, prosila bom —«

Sočutno ji je legla neka roka na rame. Sunkoma se je obrnila. Sestra Engelberta je stala za njo in dejala tiho:

»Sestra Ljudmila, gojenke so zbrane in čakajo na pevsko vajo.«

Sestra Ljudmila je planila:

»Moj Bog, seveda, čakajo.«

Sestra Engelberta je vprašala:

»Mati so ti umrli, Ana?«

»Ne, v bolnišnici leže,« je odvrnila sestra Ljudmila, »obiskala bi jih rada. Ali me boš spremila, Pepa?«

»Bom, Ana!«

»Pojdiva,« je dahnila sestra Ljudmila, Za roko se držeč sta stopili iz celice. Videla ju je gospa mati in ju pogledala ostro. Oni sta se izpustili.

»Zakasnila sem se —,« je zajecljala sestra Ljudmila. Gospa mati je molče prikimala.

Zardeli od zadrege sta stopili prijateljici v sobo za petje. Nekaj pozneje je napolnila sobo polglasna, sanjava pesem. Melodijo je bila postavila sestra Ljudmila, besede je bila zložila sestra Engelberta. Tihe, sladke besede, dihaajoče nežno tajno samostanske sreče in bridkosti, izliv ljubečega srca Materi križanega Ženina:

*»Kako bi mogla po tej poti
in da bi k tebi ne prišla,
ki si od blažene mladosti
kraljica mojega srca . . . «*

Naslednji dan je obiskala sestra Ljudmila v spremstvu prijateljice Engelberte mestno bolnišnico. Našla je mater v mrtvašnici. Prejšnji dan je bila umrla za operacijo. Bledo, brez solz je privedla sestra Engelberta tovarišico v samostan. Sestra Ljudmila je šla v kapelico in premolila v njej tri ure. Pri večerji je bila mirna. Nekak sladko otožen mir ji je dihal z lic. Kakor da je zamišljena, je rekla polglasno:

»Bridkost si dal! Hvala prijatelj, ljubi ženin!«

Drugi dan je bil njen god. Prijateljica Engelberta ji je poklonila drobno pesem za dar. Skupaj sta prebrali zadnjo kitico, se razjokali in ponavljali zadnje stihe:

» . . . o mati!

Domov je srcé zahotelo.

Gospod je zdaj tvoja sladkost.

O, mati!«

*

Samostanski škrjanček, vesela gospodična Anica je povešala že nekaj dni glavo in bledela. Oče ji je pisal, da jo pride obiskat v sredo. In zdaj je bila sredo in gospodična Anica je bila vsa nemirna. Njena žalost so bili njeni domači obiski. Vznemirjali so jo do bolečine v svoji rednosti, s katero so se vračali vsak mesec, dvanajstkrat v letu. Anica se jih je vedno bolj bala. Prišel bo oče, čudnoresni mož z brado, dobrohoten v besedi in vendar trd; dober v oči in vendar tako mrk, tako čudno nejeveren in užaljen, češ da hči ni srečna, da so jo bile obšle le neumne muhe, ko je pobegnila z veselega gostilniškega doma v tihi samostan. O, o! Anica je hrepenela po očetu, po možu z veliko očetovsko ljubeznijo in skrbjo v duši, da mu edina hči ni srečna, da je zapustila bogati dom, sijajnost življenja. Hrepenela je po njem, sladka pisma ljubezni in brezmejnega spoštovanja mu je pošiljala, a kadar je pisal, da jo bo obiskal, je trepetala. Kaj če pride in poreče: Anica, in zdaj je dovolj tega, zdaj boš šla z menoj domov. Tvoj oče sem, slušati me moraš, pokorščina je tvoja prva dolžnost. Odpustil sem ti tvoj ne-

premišljeni korak, toda zahtevam, da zdaj popraviš. Gospa mati sama so mnenja, da nisi storila popolnoma prav.

Matere in sestre so šle iz refektorija v kapelico. Ob strani je stala temnopolta sestra vratarica. Anici so zaklecala kolena. Zdaj zdaj bo vzkliknila sestra Neža:

»Gospod papa so na porti, gospodična Anica!«

Deklica gre, je vštric ob sestri vratarici in obstoji.

»Gospodična —«

Anica se zgane.

»Mercedes,« pove vratarica. »Gospa markizinja teta, visokorodna gospa Turska . . . «

Anici se zavrti v glavi. Kakor je prej obstala sunkoma, tako plane zdaj naprej, v kapelico, in kipi v sladki grozi, v neskončni hvaležnosti:

»Jezus, mili, sladki! Priveži, priveži me k sebi, skrij, skrij, da me ne najdejo, da bom samo tvoja! In očetu, dobremu mojemu papanu daj tako misel, da bo vedel, da sem srečna tvoja, samo tvoja.«

Nebeški ženin ji je gledal z oltarja v otroško žejne oči. Tedaj je sinil od nekod sončni odsev čez njegovo resno, sveto obličje; zdelo se je, da se je nasmehnil dobrohotno, milostljivo . . .

Nekaj dni za tem je izvedela Anica, da je bil oče v mestu, in je ugibala, čemu je ni obiskal. Kadar je na to pomislila, se ji je vedno zopet zasenčil obraz in je stokala:

»Kadar bo zdaj prišel, bo zares. Nič več ni dober, nič več ne bo popustil, vzel me bo domov, vzel me bo s silo . . . «

Druge kraty zopet se je razburjala do bridkih solz:

»Zakaj nimam sester! Bila bi jim v nadlego doma in nihče ne bi povprašal po meni. Zakaj nimam bratov in sester!« In sredi žalosti je vzkipela: »In da so papa vdovec! Ženili bi se, laže bi jim bilo brez mene!«

V svoji otroško sladki pameti je molila tedaj gospodična Anica k Jezusu, svojemu Izvoljenemu:

»Daj, moj Sladki, tako pamet očetu, da me ne bo silil od tebe v stran. Daj, napravi kako, daj mu, če moreš, mesto mene drugo hčer, recimo rejenko, ali pa mu daj, saj še ni tako star, ženo, da mi bo mačeha . . . «

Gospa mati Serafina, ki je s toliko skrbjo oprezovala dušo svoje druge kandidatnje — gospodične grofice Mercedes, izvoljene kmetiške Anice ni videla, ni umela . . .

*

Tostran porte za bolj izbrane obiskovavce na levi je stala gospodična grofica Mercedes, onstran je šumela vsa v temni pepelnati svili markiza Turnska, stara koketka z lornjetom v roki in intrigantstvom v glavi pod plavo lasuljo. Grofici Mercedes je bila stara teta s svojim omledno sladkim vedenjem zoprna v dno duše. Vendar ji je

prijalo, da jo je teta pogosto obiskovala; nosila je s seboj vonj dragih dišav, katerim se je bila mlada grofica zaradi domačih preprirov in iz nekake žaljene samoljubnosti odtegnila v samostan. Tu ob porti, ob ozki lini je kipel od tete vanjo vonj sveta, posvetni blesk, ki ji je bil odgojil lepo telo in mlado, nenaravno, zgodaj bolešno dušo. Kakor drobna mreža so puhtele te vonjave v tihi samostanski vzduh, dramili v mladi kandidatini želje po življenju, vzburkali pokoj plemenite, ponosne duše, ki se je bila, dasi preveč pod zunanjimi vplivi, toda vendar trdno in verno odločila zavreči sijaj, ljubezen, rože in par-fum . . . Intrigantka teta je vsak teden skrbno pletla mrežo, v katero bi zajela mlado groficiho dušo, potegnila jo zopet v svet, v salon, med toalete in kavalirje. O, to bi bil zanjo zmagošlaven dan, ko bi se vrnila z lepo grofico pod roko naravnost iz samostana v šumno soarejo, prirejeno v čast gospodu gospodu knezu s španskim imenom, gospe vojvodinji z Ruskega nekje, bogvedi ali iz Moskve ali saratovske gubernije.

Tako je čebljala:

»Ah, grofica Mercedes! Ne veste. Ne veš, dragica, kako je ta človek zabaven! Charmant, ich übertreibe keineswegs, ma petite! Kavalir, ves kavalir. Lani je bil v Sahari. V eni noči je ustrelil tri leve. Duhovit človek! Romantisch. In preprost. Zlato srce, moja draga. Ko sem mu govorila o tebi, je imel solze v očeh in je rekel: „Mar-

kiza, ljubite jo — to si namreč ti, dragica, — markiza,' je rekel, 'ljubite jo, kakor mati.' In potem, ne ustrašite se, grofica, ma chère, dete moje, potem me je vzel s seboj in mi zaupal, da te ljubi, in pri živem Bogu me je zarotil, naj ti govorim — glej, tikam te, dete, — naj ti govorim o njem.«

Tetki markizi je postal glas skrivnostno tih in je rekla:

»Mais non! To bi te žalilo in jaz si ne upam govoriti ti o tem. To pa rečem! Saj se spominjaš kneza Vranskega. Ko je izvedel, kaj si storila, veš li, kaj je rekel? Schade, je rekel, quelle imprudence, moja draga! Apropos, skoraj sem pozabila . . . Ah, dete! Nestrpna si, razumem. Samostanski red, seveda, seveda. Oprosti! Samo še nekaj. Glej, ne srdi se name, dragica, nisem mu mogla odreči! Vsilil, mais oui, ti rečem, vsilil mi je pisemce zate in pri časti svojega rodu sem mu morala obljubiti, da ti ga izročim. To se pravi, ne gospod Vranski, oni drugi, veš, oni iz Sahare, grof . . . «

Skrivnostno je zašepetala neko ime.

Spretno in pretkano je nato potisnila drobno pismo skozi lino, oprezujoča mlado grofico, ki je nemirna segla po listu in ga skrila v nadržje. Pretkan nasmeh je obrobil drobne ustnice gospe markizinji. Opravičevati se je začela in podajati grofici Mercedes poročilo o darovih, ki jih bo to uro pripeljal domači lakaj v samostan. Nato jo

je hlinjeno pomilovala, kako je bleda, obenem pa ni hranila s pokloni, da je neskončno mikavna: »Prava orientalska lepotica si postala, Mercedes, biser, dete!«

Omotena od njenih besed in duha življenja, ki je vel od svetske dame, se je odtrgala grofica Mercedes in odšla v svojo sobico. S tankimi prsti je raztrgala ovoj pisma in brala:

»Grofica! Oboževana Mercedes!

Moje življenje ste in moja smrt. Tisti dan, ko boste vzeli šlar, si bom pognal kroglo v srce. Če pa Vam je malo mar človek, ki samo eno ljubi na svetu, samo Vas — usmilite se! Vrnite se iz samostana! Vsak četrtek imam naročeno kočijo, ki čaka ves dan pri samostanskih vratih. Deset korakov, boginja, deset korakov, oboževana, zvečer ko se mrači, in svobodni boste in jaz najsrečnejši človek na zemlji. Umrjem za Vas, Edina, Najlepša! . . . «

In Edini, Najlepši je gledal bolno s stene na deklico, ki je v duši bojevala boj za vse življenje. Videl je sanjav nasmeš na njenem licu in bilo mu je je žal. Deklica pa se je smešila in ni opazila, da je vstopila gospa mati Serafina, se ji približala in ji rahlo potegnila dehteče pisemce iz rok.

»Pustite,« je vzkripela grofica Mercedes.

»Ne, dete,« je rekla dobrohotno prednica. »Moram vedeti, kaj ti pišejo.«

Gospe materi se je lice bolešno zresnilo. Takoj je dočitala in rekla:

»Gospodična Mercedes! Oprostite! Vidim, da tega res ne bi bila smela brati. A ker sem, gospodična, — zaupajte mi svojo boleost! Zaupajte kakor materi, kakor prijateljici.«

»Gospa mati!« je spregovorila grofica.

»Govori, dete,« je prosila neskončno nežno prednica. »Svetovala ti bom, podprla te bom v boleosti.«

Grofica je molčala. Ko je dvignila glavo, je bila mirna, skoraj prezirljivo hladna:

»Zaupala se bom svojemu ženinu!«

Prednica je prikimala, dasi ni vedela, ali je mislila kandidatinja ženina nebeškega ali človeka, rojenega iz žene in grešne . . .

Anakleta in Elekta

Redno vsak dan je obiskala sestra Elekta svojo tovarišico v bolesi, polslepo sestro Anakleto. Sestra Anakleta je sedla na posteljo, sestra Elekta k mizi, razgrnila liste Annegarnove svetovne zgodovine in brala uro in dve naglas, mukoma s svojimi šibkimi prsmi in vendar srečna, da more storiti komu dobro. Med branjem je zopet in zopet obujala v sebi mnenje, da je v šoli in uči. Če se je zavedela, zalotila sredi takih sanj, se je bolešno nasmehnila, prenehala brati in menila proti Anakleti:

»Glejte, zopet sem sanjala, da sem v šoli. O čem sem vam sploh brala?«

In sestra Anakleta je dvignila blede obličje s pošastno temnimi naočniki in rekla:

»O sveti Mehtildi in saskem vojvodi Henriku.«

»Ali sem brala dolgo?«

»Precej! Hvala, sestra! Ni treba več, utruja vas.«

»Samo še dve strani! Saj vem, da radi slišite.«

»Pa dajte!« In sestra Elekta čita dalje:

»Mehtilda je dala pokopati svojega ljubljenega soproga v Kvedlinburgu v cerkvi svetega Servacija pred oltar-

jem svetega Petra. Nato je živela vdova samo svoji pobožnosti in se je odpovedala vsemu svetskemu sijaju. Še pred petelinjim petjem je vstajala, pela psalme in delila dobrote revežem in prosjakom, ki so prihajali rano zgodaj. Potem je šla k sveti maši. Tiho in skromno je živela. Nikogar ni žalila, nikogar obsojala in vse žalitve je prenašala vdano. Pa tudi skrbi in žalosti ji niso prizanašale. Njena sinova Oton in Henrik sta se sprla . . . «

Tako je brala sestra Elekta o kraljici, ki sta ji lastna sinova storila hudo, potem obžalovala svoj greh, poklicala kraljevo trpinko iz pregnanstva, se ji poklonila, da jima je odpustila in ju blagoslovila. Tišji, vedno slabejši je bil glas goreče prelektorice in je končno prešel v polglasno šepetanje; sestra Elekta je vzdihnila trudno vdano:

»Oh, sestra! Nič več ne morem!«

Sestra Anakleta je bila vsa v zadregi; bilo ji je hudo, dvignila se je in prosila:

»Saj vem! Saj to je zločin, da mi berete in vas poslušam, ki vem, kako vam škoduje. A ste tako dobri in hočete brati, hočete, sestra Elekta, in meni je dobro. Poslušam in potem ponavljam, ko sem sama, kar sem slišala. Ponavljam in premišljam, kako je to lepo knjiga povedala in kako je bilo neki v življenju vse to vse drugače, vse drugače. O, sestra! Ali ste tako dobri, samo še to pogledajte in mi povejte! Čisto sem pozabila. Ali je vladal gotski kralj Vitika od leta 710 ali 700?«

»Kralj Vitika? Čakajte, sestra! Spominjam se, da sem vam brala, a ne morem najti takoj.«

»Gotje na Španskem,« svetuje sestra Anakleta in sestra Elekta vzklikne:

»Res je! Kralj Vitika. — Kako ste rekli sestra?«

»Sedemsto desetega.«

»— je nehal vladati!«

»Oh,« je vzdihnila sestra Anakleta, »spomin me zapušča. Začetne in končne letnice zamenjujem . . . «

Od zgodovine je prešel njiju pogovor na šolo in učenke in od tu na njiju lastno boleost. Druga drugi sta tožili bol. Sestra Anakleta je govorila o svojih očeh in omenila, da je zdravnik mnenja, da bi se morala dati operirati.

»Pa na to mi je strašno še misliti,« je rekla, »strašno, sestra Elekta. Pet tednov, pravi doktor, ne bi nič videla. Bolelo ne bi, pravi, in bolečine se ne bojim. A pet tednov nič videti!«

Sestra Elekta je vedela, da bo sestra Anakleta kljub svojim ugovorom navsezadnje vendar morala privoliti v operacijo in da bo od te operacije odvisno, ali bo zdrava ali pa slepa, ne za pet tednov, za vse življenje. Strašna žalost ji je stisnila srce, solze so ji prikipele v oči. Ni mogla skriti svoje ginjenosti.

»Ali ste vzdihnili, sestra?« je vprašala sestra Anakleta. Sestra Elekta se je dvignila, objela sestro Anakleto in zaihtela:

»Vso kri naj bruhnem . . . še enkrat, le vam, vam . . . naj da . . . naj vrne Jezus oči!«

»O sestra!« se je razjokala sestra Anakleta. »To biti ne sme, to biti ne more! Ne, ne! Ne bom več privolila, da bi mi brali. Ušesa si bom tiščala.«

Izplakali sta svojo žalost. Zunaj se je začelo polagoma mračiti. V belem licu mučenice sestre Anaklete se je vnelo nekaj medle rdečice. Nestrpno je stopala k oknu; zdaj pa zdaj je vzkliknila in vprašala:

»Ali je že večernica na nebu?«

»Ni je še, sestra Anakleta!«

»Potem še ne smem odgrniti,« je vzdihnila Anakleta bridko, a vdano . . .

Duhovne vaje

Kakor leže v še tako samotno cerkvico vrhu zelene-ga griča prah s ceste in življenje z ulic, kakor obledi polagoma še najsvetlejša podoba, da jo morajo prevleči z novo barvo, in kakor se razdehtijo cvetke pred Marijinim oltarjem, da jih od sobote do sobote zamenjujete s svežimi, prav tako je s samostanskim življenjem. Samo okence pri porti je, da pogleda vanj včasih svet, cesta in ulica. A tudi skozi to okence se ukrade prah, pride zlo v redovniško dušo, da ni več goreča kakor prvi dan. Slika nebeškega ženina obledi, dehteče cvetje molitev in sladkih pokor se obdehti in ubogi Ženin čaka, išče prve, sveste, najvišje ljubezni in je ne najde več, trka na srca, a so počasna, da bi mu odprla, prosi hvaležnosti in je užaljen, ker je ne vidi . . . «

Tako je začel propovedovati pri duhovnih vajah domači samostanski duhovnik. Z večšo besedo in iskreno preudarnostjo je iskal v duše in srca svojih ljubih ovčic. Vse je mislil, a je vedno zopet govoril zdaj tej, zdaj drugi, da bi ga bolje umela, da bi laže posluhnila, da bi prej obrisala prah, ki se je bil nabral, in uvelo cvetje zamenjala s svežim. Od dneva do dneva, zjutraj, ob treh po-

poldne: in zvečer jim je govoril in čudovito odkrival, kakor je sam vedel in občutil iz sladke ljubezni, s katero je ljubil Tomaž Kempčan in učil ljubiti še druge.

Iz gorečnosti prvih knjig Hoje za Kristom je rastel propovednik v ljubezenski dvogovor med dušo in ženom v četrti knjigi. Čudovito je pela njegova latinska beseda, ki jo je vselej sproti razložil. Neumljiva po besedi se je po smislu vedno jasneje oglašala v samostankah.

»Amor vult esse sursum, amor vult esse liber, kvišku kliče nebeška ljubav, svobode hoče, nič zunanjega, nesvetega je ne sme kaliti. Amor vigilat, ljubav čuje. Kdor ljubi, bo zaradi ljubega svojega sprejel vse bridko in težko; paratus omnia pati, vse bo trpel zaradi Jezusa. Vse prenesel, boj in bol in napast.«

Tako so mu tekale besede.

In ko je govoril po ustih Izbranega, ki očita duši njene slabosti, je bilo, kakor da se s prstom dotika vsake posebej med nunami in da kaže nanje: na mater prednico, na prefekto, na učiteljico mater Anastazijo, na mater Silvijo, na sestro Engelberto, na kuharico Antonijo, na vrtnarico Gabrijelo, na ključarico Cirilo, na slepo sestro Anakleto in na bolno Elekto, na živahno kandidatko Anico in resno Mercedes.

»Vzdihni in se kesaj, da si tako lahka za smeh in tako trda za jok.«

»Vzdihni in se kesaj, da tako rada govoriš in tako težko molčiš.«

»Vzdihni in se kesaj, da si tako hitra za spanje in tako počasna za delo.«

»Tako redko sem zbrana,« se je tedaj kesala in obtožila sestra Ljudmila.

»Čenče poslušam rada,« se je sodila mati Antonija.

»Izbirčna sem pri jedi,« je tožila sestra Elekta.

»Tam debilis in adversis,« je vzdihnila sestra Anakleta in umela: »Tako šibka sem v nadlogah.«

In potem je bilo, kakor da govori samo trem, najvišji, gospe materi Serafini in gospodičnoma Anici in grofici Mercedes.

»Ad serviendum venisti non ad regendum, da bi služila, te je Jezus poklical, ne da bi kraljevala,« je učil prednico.

»Qui aliud quaerit quam pure Deum et animae suae salutem, non inveniet nisi tribulationem et dolorem — le žalost in bridkost boš našla, če boš kaj drugega iskala mimo Boga in duši njene rešitve,« je prigovarjal grofici.

Anica pa je vsa razjokana razumela, da misli prav njo, in so ji drhtele pol odprte ustnice in je čula:

»Oportet te stultum fieri propter Christum. Preprosta bodi zaradi ženina nebeškega!«

In še je učil o nestalnosti srca človeškega. »Noli credere affectui tuo; qui nunc est, cito mutabitur in te — zdaj je gorečnost v tebi, zdaj je že ni več. Prava pot za ženinom je v duhu modrosti in vztrajnosti. Če pa pridejo skušnjave, ne obupuj! Ni ga svetca božjega, da bi ne bil trpel pred napastjo pekla. V zmagi je rešitev.«

»Eris liber in corde — v srcu svojem bodite svobodne in temé vas ne bodo objele, tenebrae non conculcabunt.«

»Non conculcabunt,« je vzdihnila sestra Anakleta.

Propovednik je vzdignil roko za blagoslov. Takrat se je sestra Elekta zgrudila in so jo odnesli nezavestno v njeno celico.

*

In še neki drug dogodek je potresel duše samostanskih nevest tiste dni.

Zvečer pred jutranjim obhajilom, ko so se bile zbrale v oratoriju, je zunaj na hodniku nekaj čudno zastokalo in padlo z zamolklim šumom. Mati prefekta se je dvignila s stola in šla ven; našla je hromo mater Ignacijo na tleh. Samostanska dekla, ki še ni bila vajena hišnemu redu, ji je bila pomogla, da se je oblekla, da je prilezla do oratorija. Tu so jo zapustile moči, da je zdrknila dekli iz rok, ki je plaho zbežala.

Prenesli so mater Ignacijo nazaj v posteljo. Gospa mati je stopila k njej in rekla:

»Mati Ignacija, Gorečo so vas imenovali. Kar pa ste danes naredili, ni bilo prav.«

Potem pa je rekla:

»A danes vas ne karam. Zaradi Kristusa ne, mati Ignacija! Molite zame!«

Uboga bolnica se je skušala opravičevati.

»Saj vas vendar hvalim,« jo je pogovarjala prednica. Bolnica pa jo je prijela za roko in ji jo poljubila . . .

Nič niso govorile, a so vendar vse vedele: matere, sestre in kandidatini. Vse so čutile tiste dni, kako je gospa mati vsa njihova. In gospa mati je podobno čutila:

»Glej jih, moje so, sestre v Kristu!«

Spoznanje sredi noči

Vsi v samostanu so se že teden dni razburjali, ker se je sestra Anakleta upirala in nasprotovala operaciji. Doktor je rekel, da se mudi. Sestra Anakleta pa ni hotela nič slišati in je jokala. Potem se je spet šalila, da doktor nič ne ve, da ji je vse eno: naj da, gospod Jezus, kar je odmenjeno. Samo njegovi volji da se bo pokorila. On edini da ji je tolažnik, on edini doktor. Častite matere in sestre pa so prihajale, ji prigovarjale in jo prosile. Vsa po svoje.

Prišla je mati vrtnarica Gabrijela. Pol ure je neprestano vpila o cvetju. Vedela je namreč, kako ljubi sestra Anakleta cvetje in bilje, da zna vsaki zelenjavi celo latinsko ime. Mati vrtnarica je tako obračala besede, kakor da je sama že izgubila vse veselje do rož, do vrta in gredic in da je nujno potrebno, da se zavzame za vrt in rože sestra Anakleta. Sestri Anakleti je zaigral ljubezniv nasmech ob ustnicah. Vesela je bila dobre matere vrtnarice. Mati Gabrijela pa je menila nekam navidezno po strani, da bi bila tako torej vsa ta zadeva skoraj že urejena.

»Samo tisto malo operacije, sestra, tisto je še narobe . . . «

Sestra Anakleta je povabila glavo in molčala uporno. Gluha vrtnarica pa je odšla zadovoljna. »Kaj misli,« si je dejala, »nisem čula, pa je ona mene tem bolj.«

Prišla je mati kuharica. Močna, zdrava. Sama šala je bila. Operacija! Kakšna operacija? To pa operacija. Larifari. Malo zmletega cukra da bodo pihnili sestri Anakleti v oko, pa bo dobro. Oster cukrer, ki se v očesu raztopi. Pol ure bo skelelo. Naj skeli, da le pomaga. Tako pa seveda ni nič. Tako življenje v zaprti, temni in zagrnjeni celici. Sestra Anakleta je zajokala. Mati kuharica je odšla nejevoljna.

Prišla je mati Rafaela s peščeno uro in je sedla k sestri Anakleti in pripovedovala skrivnostno:

»Ob enajstih ponoči . . . Sredi poti med večnostjo in zemljo so me vzeli iz postelje in me prenesli v belo sobo na operacijsko mizo. Svojo peščeno uro sem držala krčevito. Potem so mi jo skušali vzeti, pa nisem dala. Navezali so mi krinko na nos pa naj štejem. Malo čudno je bilo, čudno, pravim, ne hudo. Pa sem videla in slišala. Moj Jezus je prišel in je spregovoril in me tolažil. Še vedno slišim njegov sladki glas. ‚Sestra Rafaela,‘ je rekel, ‚nič se ne boj. Danes ti je petindvajset let. Strašno rano ti bodo vsekali v drob, a umrla ne boš. Stara boš, siva, ob palici boš lezla in tako ti bo, kakor da si težko sanjala o

tej bolezni in tem strahu.' In tako je tudi bilo. Vse je ugasnilo, in ko sem spet spregledala, sem ležala v postelji. Ura ob meni se je bila iztekla in sem jo obrnila. Še dva tedna sem ležala, potem sem vstala. Takrat me je bil satan obsedel in tako zdravo sem se čutila, da sem rekla v svojem srcu: 'Škoda, da sem šla za nuno.'«

Globoko je segla odkrita pripoved matere Rafaela sestri Anakleti v srce. Ob živi pripovedi je bila pozabila, čemu ji baja vrstnica. Takrat pa je zaklicala mati Rafaela nejevoljno, naravnost:

»Saj ti ni šest let in pamet imaš. Poslušaj zdravnike in stare ljudi, ki tudi nekaj vedo.«

Minil je dan, prišel je četrtek. Samostanke so opravile tedensko izpoved. Proti večeru tistega dne je prišel doktor nepričakovano še enkrat k sestri Anakleti. Preiskal jo je in rekel osorno:

»Sestra, še en dan utegnete. Privolite v operacijo! V soboto bo že prepozno.«

»Naj bo,« je odvrnila sestra. Prešel je petek. Zmrtvo odločnostjo je legla spat. Zamolklo, trudno je slišala biti nekod v mestu cerkveno uro dvanajstkrat. Tedaj jo je čudno streslo. Vzelo se je nepoznano vanjo. Strašna tesnoba ji je stisnila srce. Ali je storila prav? Zakaj se je toliko upirala zdravniku? Ali je bila plašna tako? Ali je hotela žrtev? Komu je žrtvovala svoje oči? Ali jih je Jezusu? Saj jih ni! O, da bi jih bila, bila bi mirna, srečna, očitek

v vesti bi spal, pa ji vest glasno očita in ji je za znamenje, da ni prav ravnala. Kakor njenemu sladkemu Ženinu so ji rekli, naj gre, da jo bodo ranili z železom. Njen Ženin, njen Sladki, za smrt Izdani, je šel, ona pa je rekla: nočem! Kakšna pa si, nevesta, kakšna, sestra Anakleta? Če bi bil on sam, on, tvoj Izvoljeni prišel in rekel: pojdi, daj se operirati, ali ne bi bila šla? Šla bi bila. Pa saj ni prišel, niti v sanjah ni zapovedal. Ali res ni?

Srce ji je zatrepetalo. Skrivnostno je razumela in vedela: prišel je. Po gospé materi je prišel, po materi vrtnarici, po materi kuharici, po materi Rafaeli, po vseh tovarišicah pa po doktorju, ki je bil užaljen in jezen. Ž njimi vsemi je prišel Sladki in opominjal in prosil, pa ga ni spoznala ne videla ne slišala . . . Zdaj pa je petek minil, sobota je in zdaj je prepozno. Slepa bo do smrti in niti žrtve ni prinesla svojemu Gospodu . . .

Sestra Anakleta je zakričala v svoji srčni bolesti; tedaj so se odprla vrata v njeno celico. Nekdo je vprašal:

»Sestra, ali ste se morda vendar odločili?«

»Jezus, moj Izbrani! Tvoja volja naj se zgodi! Če hočeš, takoj, takoj si dam izrezati oči,« je vzkliknila brljava sirota, ki jo je bil čudni obisk presenetil v uri, ko je kar klicala po znamenju.

»Deo gratias,« je zamrmrala temna postava in izgini-la.

Bila je mati prefekta. Ni ji dalo spati, ni bila legla. Upala je, da se sestra Anakleta le premisli. Ob njeni celi, ob vratih je prej ždela in prisluškovala. Zdaj pa je hitela, da uredi prevožnjo v bolnišnico. Vedela je, da je zdravnik močno strašil in da še ni prepozno. A morda je bilo vendar. Tudi zdravniki se motijo. Morda je bilo vendar prepozno v tisti pozni polnočni uri . . .

Sestro Anakleto so prepeljali v bolnišnico.

Ko je mati prefekta pripovedovala gospe prednici svojo zgodbo ponoči, se je prednica vznejevoljila. Trdo je rekla:

»Morda vas je Jezus navdahn timer, da ste bedeli, in je prav, kakor se je zgodilo. A v enem vas moram karati.«

Vrasel ji je glas do prečudne hladnosti:

»Prva v samostanu sem *jaz*. In mene, svojo prednico, mati prefekta, bi bili morali zbuditi.«

Mati prefekta se je molče poklonila. Ko pa se je mati prednica obrnila, ni mogla mati prefekta, da bi ne zamrmrala nejevoljno za njo:

»Sitna si in ošabna. Pa saj vse vemo, kako je s teboj in da si iz grofovske krvi, Bog ti v greh ne šteji!«

Krvava lilija

Sestra Engelberta, kako pa napravite, kadar pesnite?« Je vprašala sestra Elekta svojo tovarišico. Nuni sta sedeli na vrtu ob zidu v toplem zatišju. Nebo nad njima je bilo tako kakor navadno po viharji noči poleti. Živo so se gnali kopičasti oblaki pod čistim nebom, zaslanjali sonce s svojim temnim jedrom in slepili oko s svojimi svetlimi robovi. Kadar so šli pod soncem, je zavelo hladno v sapah, ki so se obudile iz sence. Kadar pa so oblaki prešli, je udarilo sonce žgoče in trpko na oči in polt. Iz zoprne vročine, ki je pekla na kožo, se je dramila sestra Elekta v trpko nemirnost zmraženega mišičevja. Sestra Elekta je bila resno bolna, slaba. Ponoči je trpela v nadležnih znojih, čez dan jo je večkrat obhajala omotica. Skoraj neprestano jo je bolela glava. Tudi trgalo jo je in želodec ji je slabo služil. Kljub svojim telesnim nadlogam je bila duhovno bistra. Vedela je, da gre h koncu, pa se ni bala. Samo rahlo, prav rahlo jo je bolelo, ker se je vedno sproti zavedala, da mora dan za dnem jemati še eno slovo in še eno od vsega tistega, ki se ji je bilo priljubilo in na kar se je bila navadila. V sestri Engelberti je našla v teh trudnih dneh prijateljico, ki jo je umela in

mogla iti za njenimi skrivnostno svojstvenimi, bolnimi hrepenenji. Engelberta je bila pesnica, že sama po sebi sorodna tihi notranji sli sestre Elekte. Umela je bolnico. Tisto uro, ko sta sedeli v menjajoči se toploti sonca in sence na vrtu, je bila sestra Engelberta skorajda bolj bolna kot Elekta. Že nekaj dni ji je nekaj ležalo v udih. Ni odleglo. Pa se je tajila in skrivala. Sram jo je bilo zboleti.

»Pa kako napravite, kadar pesnite?« je vprašala Elekta.

Sestra Engelberta se je otresla tope trudnosti, ki jo je bila zajela, in je rekla lahkotno, sproščeno:

»To vendar lahko vsak človek ve. Papir vzamem in svinčnik, nato napravim sličico: strešica, črta, strešica, črta . . . dve, štiri, šest vrstic v stikih a a b b, ali pa a b a b c c, kakor pove uho. Potem pa zamišljam besede.«

Elekta je zmajala z glavo:

»To vem, ljuba sestra, ampak kaj mislite, ko pišete? Od kod jemljete besede?«

»Tako zapišem, kakor pride. Samo na to pazim, da bi čim slaje zapelo.«

»Čim slaje zapelo.. « je ponovila Elekta. Engelberta pa se je sveto razvnela:

»Prevzame me. Bridko je in sladko in kar samó poje v ušesih. Obudi se sredi molitve, včasih sredi pesmi, sredi pridige. Včasih pa gledam kakor sama vase in mislim,

kako je z menoj. Ljubim Jezusa in njegovo sveto Mater, pa mi je sladko in dobro v molitvi in pokori in v hrepenjenju po večni sreči.«

Elekta je trpko vzdihnila:

»Zakaj ne znam še jaz delati pesmi.«

»Poskusite,« je rekla Engelberta. »Mnogo se da naučiti. Le čutiti je treba. Prisiliti seveda ni moči ničesar.«

»Vem, razumem,« je odvrnila Elekta. »Čutiti, seveda, čutiti bi morala prav.«

Umolknila je in se stresla v senci, ki je dahnila pod oblakom. Nato pa je nenadoma vprašala:

»Sestra Engelberta, ali ste že napisali tudi kako novelo?«

»Še ne,« je odvrnila tovarišica.

Manj zaupno je rekla Elekta:

»Ko sem bila še otročja doma, sem mnogo tega brala.«

Engelberta je trudno prikimala:

»Jaz tudi. Pa zdaj nam ne pristoji več tako berilo. Preveč je posvetno.«

»Posvetno,« je šepnila Elekta trpko in zopet obmolknila. Potem pa je proseče prijela Engelberto za roko in šepetnila:

»Jaz sem sama nekaj takega napisala.«

»Novelo?«

»Novelo? Ne vem, zdi se mi tako.«

Engelberta je oživila in vprašala boječe:

»Seveda, novelo o duhovni ljubezni pač, ne o posvet-

»Ne vem, kako,« je odvrnila Elekta. »Tako samo od sebe se mi je dalo. Tako kakor mislim in kakor sem doživela. Tako menda mi je prišlo kakor vam, kadar pesmi delate.«

Engelberta je pogledala začudeno na družico. »Svojo novelo mi morate pokazati,« je velela. Elekti je bilo v prečudni sramežljivosti zardelo belo lice.

oblak. V senci je zavelo hladno. Listi so zašumeli Engelberti v rokah.

»Kako lepo in čedno pišete,« je dejala.

»Preberite, kadar boste sami, « je rekla Elekta. Nato pa je strašno plaho planila:

»Skrijte vendar!«

Izza trtnih nasadov je stopila gospa mati Serafina. Ob levi ji je šla laikinja gospodična Mercedes. Sestre Elekte in Engelberte gospa mati ni niti opazila. Gospa mati Serafina je gledala z ljubeznijo v samostanu le eno: grofico Mercedes . . .

*

Sestra Engelberta je brala Elektino novelo. Listi v roki so ji trepetali. Elektina povest je bila strašna zgodba. V somraku mrleče svetilke je bila še skrivnostnejša in strahotnejša. Ko je prebrala, si je sestra Engelberta obraz pokrila z rokami. Ni smela verjeti, da bi bila mogla kaj takega napisati tiha, skromna, ko cvetka nedolžna Elekta. Od kod se je le to vzelo v domišljiji tega otroka, je trpela. »Hudo jo bom morala pokarati. Lepa reč takale, 'krvava lilija', pa če jo napiše še samostanka!« Engelberta je dobrala in držala nato list za listom nad svečo, da je zgorel. Ko je požgala zadnji list, so ji bili prsti črni od dima. Legla je. Čudne, motne sanje so ji rasle v spanec.

Strašna zgodba iz novele se je spovračala v njeno sanjsko gledanje. Zgodbe »krvave lilije« . . .

Zdramila se je s plahim krikom. Sanje so bile ugasnile. Videla je, da se dani, čula je domači zvonec, ki je klical, da je treba vstati. Vstala je, pa se sesedla ob postelji in se onesvestila. Tako so jo našli, položili nazaj na posteljo in poklicali zdravnika. Pregledal jo je in spoznal, da je zbolela nevarno za golico . . .

Strašno je trpela tiste čase sestra Elekta. Niso ji dali, da bi obiskala bolnico. Nikogar ni imela, da bi se mu zaupala. Skrb, kaj je z novelo, jo je huje potlačila, kot so jo meseci bolezni prej . . .

Po petih tednih je stopila Engelberta zdrava k Elekti v celico. Našla jo je strahotno slabo. Ko je Elekta zagledala Engelberta, je planila k njej in zajokala. Mirno je šla Engelberta tovarišici čez lice s svojo roko in rekla:

»Ta moja bolezen! Oprostite, sestra! Saj si lahko mislim, kaj ste prestali zaradi svoje ‚Krvave lilije‘.«

»O, vrnite mi, da uničim,« je prosila Elekta.

»Uničila sem že sama,« je povedala Engelberta; »preden sem legla tisti večer, sem vse sežgala.«

»Hvala vam!« je šepetnila Elekta.

»Neumna povest!« je pripomnila Engelberta. Tedaj jo je Elekta osuplo pogledala. Nato je briznila v pridušen jok:

»Ne, sestra! Povest je resnična. Krvava lilija sem jaz sama.«

Engelberti so se vnele oči v brezmejnem usmiljenju. Vendar je rekla navidezno hladno:

»Pa če bi tudi bili. Bolje, da je to zgorelo in da vemo le trije, vi, jaz in najin Ženin v nebesih.«

Moram ga videti

Poletje se je nagibalo v jesen. V samostanu so že z nestrpnostjo šteli dneve, ko se bo zopet začela zunanja šola. Takrat se je oglasilo v sestri Elekti novo hrepenenje, živa želja po šoli, po učenkah, po tihih, sladkih urah sredi med mladimi mestnimi učenkami, ki so navidezno čudno zrelo resne, v resnici pa še čisto otroške. Sestra Elekta je listala z bridkostjo v srcu po svojih starih beležnicah. Ime za imenom je brala, toplo prisrčno, kakor imena najdražjih, najbližjih. Nekega dne je bila domislila in sklenila, da bo stopila h gospé materi in jo prosila, naj ji dovoli učiti vsaj nekaj ur na teden. Tako je tudi storila. Gospa mati Serafina je bila ganjena in ji je dovolila, s pogojem, da zdravnik ne bo branil. Toda zdravnik je rekel osorno in kratko, da ne. Ta zdravnik! Zadnje mesece se je bil čudno postaral, postal trd in nevljuden. Vse samostanke so slutile, čemu, in tudi sestra Elekta je vedela: operacija Anakletinih oči se je bila skoraj ponesrečila. Že tretji mesec je bila uboga sestra v bolnici. Dan za dnem so jo pregledovali. Tri tedne po operaciji je obljubil primarij: »Sestra, še štirinajst dni!« Štirinajst dni je minilo. Razvezali so ji obraz in utihnili.

Nekdo je rekel: »Sestra, samo še nekoliko, čisto majhno potrpljenja!« Anakleta se je vdala v vse. Mučna, neskončno bolj bridka druga operacija je sledila prvi. In zopet je minilo pet tednov in sestra Anakleta še ni smela videti, še ni smela vedeti, da je sonce, da so barve, da so pisane in bolj žive iz dneva v dan. V svojem licu je čutila umerjeno toploto septembrskega sonca, čutila je moč, ni, krepki vonj sadnega drevja, medene ajde, ki je valovala tri streljaje za bolnišnico v polju vse dalje in dalje; z ranjenimi očmi, nevajenimi sonca, ni smela videti. Sonce bi ji bilo izpilo oči, nebeško, strašno, naravno božanstvo bi ji bilo usekalo hujšo rano v čutnice, kakor jih je mogel zdravnikov nož, ki ji je hotel dobro. Dvakrat na teden so jo obiskovale tovarišice, gospa mati, mati kuharica, mati Rafaela, sestra Ljudmila in vse druge. Vsaka, ki jo je obiskala, ji je prinesla svojih darov, darov, ki je pa niso veselili. Kar je imela oči zavezane, je dobila vtis, da ne živi, da le nekako životari. Jed, in če je bila še okusnejša, se ji je zdela plehka; sad, še bolj sočen in menden, ji je bil voden. Njej prvi je poslala gospa mati prednica sadje iz domačega vrta. Sestra Anakleta je bila vesela in je čutila hvaležnost, a sadja se ni dotaknila. Dala ga je tovarišici.

Tej sestri usmiljenki se je bila močno privadila. Kadar je bila dobre volje, jo je klicala, šaleč se:

»Sestra Pia, sestra Naočnik, kaksno vreme imamo danes?«

In usmiljenka Naočnik je odgovorila s svojim tihim, boječim glasom, kakor da se vedno sramuje in je v večni zadregi:

»Lepo vreme imamo, sestra Anakleta!«

»Ali je že pozno, sestra?«

»Deveta ura!«

»Deveta že! Sonce stoji torej še tostran gradu?«

»Ne, sestra! Samo še stolp cerkve Jezusovega srca se blešči v njem!«

Za trenutek sta sestri umolknili, dokler ni vprašala sestra Anakleta znova:

»Ali se planine vidijo?«

»Zelo ostro. Samo rahla meglica leži ob njih.«

»To pomeni lepo vreme.«

Mimo okna se je pripodila glasna jata vrabcev. Bolesno je zadrhtelo v bolnem Anakletinem licu:

»To so vrabčki, jelite?«

»Da, vrabčki, toda eden je skoraj rumen in vsi beže pred njim.«

»Poglejte natančneje, sestra; če bežijo pred njim, gotovo ni vrabček. Boje se ga.«

»Res, boje se ga. Oh, saj res ni vrabček.«

»Kajne da ni? Kanarček je. Iz kletke je ušel in zdaj išče bratcev in jih ne najde. Ubožček, razčupali mu bodo mehko perjece.«

V takih pomenkih in tem čustvovanju so minevali temni dnevi sestri Anakleti. Bila je že otopela in se privadila dnevnemu redu, vsakdanji vizitaciji, ki ji je bila bolj mučna kakor zdravnik, ko se je sklanjal nad njen obraz prav tako kakor nad stokrat stoti drugi. Zanja je bil zdravnik prvi moški, ki ji je hodil z roko čez obraz, čez lice in se dotikal njenega telesa. V teh časih se je sestra določno zavedela, česa se je kar nagonsko pred operacijo pravzaprav bala. Zdaj ji je bilo postalo očitno. Bala se je moškega, moške krepke, ritmične sape, bala brade, ki se je slučajno dotaknila in jo premrazila do nervoznosti, bala mirnih, prijetno toplih rok. Sram jo je bilo, dasi slepa, je čutila, da leži ves njen obraz, vsaka gubica, vsaka dlačica na njenem licu kakor bel, popisan list pred tujimi očmi. Sram jo je bilo, da gleda zdravnik njeno glavo, na kateri so se kodrili kljub škarjam in šlarasti peči mehki, plavi lasje. Kakorkoli je čutila do operaterja čudno spoštovanje, se ga je vendar bala in ga nekam sovražila. Rada bi mu bila nagajala, skoraj vesela je bila, če je postal pri preobvezovanju nejevoljen in redkih besed.

Tako se je razvijala njena narava v nekake nove smeri, nekake nove svetove. Vse tisto samostansko vzdušje, ki

jo je prevzemalo nekda, se ji je zdelo od dne do dne bolj kakor neka daljna preteklost. Čim dlje je bila v bolnišnici, tem huje se ji je tožilo po tistem starem svetu. Že ni več hrepenela le po soncu in dnevu, hrepenela je že po svoji temni celici, po skopi sreči za zagrnjenim oknom. Ker so jo včasih obhajale tudi bolečine, nekaki čudni, kakor v možgane segajoči sunki, je postajala nemirna, nervozna. Ko se je v šestem tednu po drugem operativnem poizkusu pojavila nova nepričakovana komplikacija in ji je stvar zdravnik obrazložil, je vzkliknila jezno:

»Ah, saj sem vedela! Sušmarji ste vsi skupaj. Čemu neki me mučite, saj je vseeno!«

»Ni vseeno dete,« je odgovoril zdravnik. »Smilite se mi kakor hčerka. A druge pomoči ni.«

Nekaj dni zatem so operirali sestro Anakleto v tretje. Prišel je bil za to priliko še neki drug zdravnik. Sestra Anakleta je prejšnji dan slišala njegov glas v zboru zdravnikov. Čudni, tuji izrazi so se menjavali, ko so govorili v tujem jeziku ob njej, ki je sedela sredi med nji-mi tiha, slepa golobica med čudnimi tujimi ptiči. Od sestre Pije je izvedela, da je novi zdravnik najslovitejši očesni operater.

»O sestra, ta bo napravil dobro, ta bo!« jo je uverjala sestra Pia s svojim tihim, plahim glasom. Vlila je v Anakletino dušo novega upanja.

Tretja operacija se je res posrečila, da popolnoma, so rekli, in sestra Anakletaje začela polagoma zdraveti. Operater je odpotoval, pustivši jo oskrbi domačega zdravnika.

Zunaj v naravi so začeli jesenski nalivi: strašno dolgočasno vreme. Še ves mesec da bo morala nositi obvezo, je povedala sestra Pia bolnici.

»Zadnji!« je vzraslo upanje v sestri Anakleti . . .

In zopet je minilo štirinajst dni. Sestra Anakleta se je tedaj zbudila neko noč. Čudno ji je bilo, nekako utripanje, ki je prehajalo v rahlo bolečino, ji je vznemirjalo oči. Do jutra ni mogla več zaspati: strašna slutnja ji je legla na srce.

»Moj Bog! Zopet nova komplikacija!«

Iz zdravnikovega glasu je spoznala drugo jutro, da se je zares prestrašil in začudil.

»Oko ni dobro, gospod doktor!« je rekla tiho.

»Imenitno, sestra, le potrpite,« je odgovoril. Toda sestra Anakleta se je bila že davno naučila videti glas; čutila je doktorjev zaskrbljeni obraz, čutila rahlo drhtenje njegove roke: »Ubožica ste, sestra Anakleta!«

Tako ni slišala zdravnika govoriti še nikoli. Toplo ji je zagomazelo po telesu, vročina ji je zalila obraz.

»Povejte mi resnico, gospod doktor,« je rekla. »Oko je zopet čudno, kajne, čudno? Tudi oni veščak se je zmotil. Tegà ni pričakoval. Ali ne sodite takisto?«

»Ne bi bil pričakoval,« je odvrnil.

Po tistem dnevu je minil teden. Sestra Anakleta se je spremenila. Slabo je spala ponoči, čudne sanje so jo vznemirjale. Celo ko je bedela, so jo obhajale nove misli. Kakšen je neki ta doktor? se je vpraševala. Tako dober je njegov glas, tako ljubezniv je v svoji čudni trpkosti.

Sramovaje se do bolečin je prosila neki dan:

»Gospod doktor, saj ljubite cvetje. Ali imajo v bolnišnici vrt?«

»Imajo, sestra! Še jaz imam svojo gredico.«

»Cvetja?«

»Samega indijskega.«

»Oh,« je prosila, »kadar pojedete na vaš vrt, vzemite me s seboj.«

»Kadar vam oči odvežemo, sestra!«

»Ne, ne, to je predolgo.«

Še dolgo je prosila in končno je obljubil:

»No, da, no, da, sestra! Če boste zelo pridni in se skrbno varovali.«

»Česa, gospod doktor?«

»Da se nikakor nikar ne dotaknete obveze. Glejte, neko noč smo vas našli brez nje in takoj je bilo slabše. Obljubiti morate.«

»Obljubim!«

Doktor je bil mož beseda. Uro čudne sreče je užila sestra Anakleta ob njem, ki ji je rahlo polagal cvetja med

prste in ji navajal čudnih imen in je ona otipavala cvet za cvetom, vpraševala po barvi in vrsti vsake cvetice posebej. Neskončno hudo ji je delo, da je zdravnik neka-ko mrtvo prekinil svoj veseli pogovor in menil, da je nekam truden.

»Od jutranje operacije,« je pristavil. Vedel je sestro nazaj; bolnica je čutila njegovo roko, da peče. Vznemirila se je.

»Vaša roka, gospod doktor,« je vzkliknila. Zdravnik se je nekam čudno nasmejal:

»Res, zdi se mi, sem rahlo mrzliččen,« je dejal. »Zbogom, sestra. Da se vidimo. Grem, si bom dal napraviti čaja in vzamem kinina.«

Tako sta se ločila. Tesno je postalo sestri Anakleti. Težka slutnja jo je obšla. Pozno je zaspala. Sanjala je motno: sredi vrta je z doktorjem in prosi: samo za toliko, da bi ga videla, samo za trenutek naj dovoli, da vzame obvezo raz oči. »Ne, ne!« prosi mož, »ne smeš, za ves svet ne smeš!« »Moram te videti,« joče sestra od hrepenenja. V solzah, glasno kričeča in zdihujoča se je vzdramila. Bilo je jutro . . . Šla je v operacijsko sobo. Neki drug zdravnik jo je pregledal. Vprašala je po onem prejšnjem, po prijatelju. Zdravnik je vzdihnil. Šele ko je v drugo prosila, je izvedela, da se je moral nekaj raniti pri operaciji prejšnjega dne in da se je zastrupil. Bog vedi kako. Buciko so našli v njegovem jopiču. Nekaj dni

prej je obduciral nesrečno mlado ženo, ki se je bila sama ubila. Bucika je morala biti okužena s krvjo tiste mrtve žene. Sestra Anakleta je vzdrhtela. »Ali je tako zastrupljenje nevarno?«

»Strašno je! . . . « je odvrnil zdravnik.

*

Sestra Pia je osupnila, ko je zagledala svojo bolno družico. Sestra Anakleta je bila namreč v eni noči upadla za smrt. Trepetajoča je stala sredi sobe in vzdiknila:

»Ali je umrl?«

Sestra Pia je odvrnila tiho:

»Umr!.«

Nato je naglas zajokala.

Sestri Anakleti pa se je lice upokojilo. Kakor da govori v sanjah, je rekla mirno, trudno:

»Torej umrl, umrl je . . . «

Nato je dolgo molčala. Potem je prosila:

»Sestra Pia, peljite me k njemu, da ga bom kropila.«

»Ali smem?« je vprašala plaho usmiljenka. »Vodite me!« je velela sestra Anakleta odločno. »Zdaj sem bolnica in nisem nuna. Videti ga tako pa tako ne morem.«

Šli sta po dolgih hodnikih. Sestra Anakleta je mislila: »V štirinajstih dneh bom morda smela sneti obvezo raz oči. Štirinajst dni, prijatelj nesrečni! Kje boš že ti takrat? V zemlji, v hladni zemlji.«

Sestra Anakleta ni več vedela, kaj se godi z njo. Tavalala je, z ustnicami gibaje, za plaho usmiljenko. Usmiljenka je obstala in zašepetala:

»Sestra, tukaj je!«

»Peljite me bliže!« je šepetnila Anakleta.

Nato je iztegnila roko in pokropila. Vonj po voščenkah in jesenskih cvetovih jo je opojil. Prečudna žalost, podobna blodnosti in obupu, je rasla v njenem srcu. Stisnilo se ji je neskončno samo vase in zakipelo nekam v neznano. Čudna želja, strašna misel jo je vso prešinila. Ostro je zarezalo v njenih očeh. »Ah, saj je vseeno,« je mislila. »Kdo ve, ali bom kdaj videla. In če bi — — — Jezus, Tebi darujem svoje oči! Samo to mi odpusti, odpusti! Moram ga videti, tega brata, prijatelja nesrečnega!«

Z naglo kretnjo si je potegnila obvezo raz oči . . . Zavrtelo se ji je od strašne boli in strašne miline. V dremotnem svitu voščenk je videla lepo blede moško obličje, položeno v rože in zelenje. Zakričala je od radosti in bolečine in se zgrudila nezavestna pred usmiljenko . . .

Še enkrat krvava lilija

Sestra Elekta je prišla v obisk k materi Ignaciji, ki je trpela v tistih mokrotnih dneh neskončne muke in prepevala pobožne psalme, da bi ji duša ne obnemogla. Pri materi Ignaciji je našla mater kuharico in izvedela, kar so že vse druge vedele v samostanu, da je namreč Anakleta zbolela živčno in da tudi njene oči ne bodo več zdrave.

»Ali bo slepa do smrti?« je vprašala Elekta in se hudo ustrašila . . .

Gospa mati Serafma je bila po svoje žalostna, ogorčena, in je odredila, naj molijo vse matere in sestre za ubogo sestro Anakleto. Ko je rekla besedo ,ubogo', je zadržala nekaka trdost v njenem licu. Vedela je pač edina, kako se je zgodilo, da je postala sestra Anakleta tako nesrečna. Prednica ni mogla, da ne bi pokazala vsaj malo namenoma, da *obsoja* svojo podložnico. Gospa mati Serafina, kaj je vedela takrat, kako je v nekaterih srcih, ki so žejna ene ljubeznivosti, ene same majhne sreče. Nosila je v sebi srečo, srečo svoje krvi, plemiške krvi, ki ji prija ugodje ponosa, samozavesti in ki je že iz roda v rod

rasla v prezirni mirnosti, in ki manj trpi zato, ker manj ljubi; je manj grešna, ker je bolj vodena . . .

Sestri Elekti je razburila usoda nesrečne Anaklete vse bitje. Nekaka bolna žalost se je je polastila, čudna misel ji je rila po glavi, da je zdaj vseeno. »Saj je vse nično! Čemu? O Jezus, kako je težko živeti! O Jezus, ne daj, da grešim! A čemu pošiljaš take težke ure! Take težke čase!«

Sestra Elekta je šla k spovedi in potožila gospodu očetu svojo boleost. Vstala je od spovednice in molila dolgo. V molitvi je dozorel njen sklep:

»Tri noči ne bom legla, molila bom pred Križanim zaradi nestrpnosti, zaradi greha, zaradi čudne blodnosti, ki je v meni od onih davnih dni. Molila bom in prinesla žrtev svojo za sestro Anakleto, za siroto! . . . «

Do štirih zjutraj je ležala sestra Elekta pod razpelom v svoji celici. Hladno je bilo, kašljala je. Potem je nekako obnemogla in se izgubila v moten sen . . . v zgodbo svoje »novele«, ki je bila zgorela . . .

Sanjalo se ji je, da gre skozi gozd. Vsa mlada je, vsa vesela. Na pošto gre. Drobnopisemce je spisala skrivaj. Nihče ne sme vedeti, komu piše. Skozi uro širok gozd v bližnjo faro nosi ta pisemca, ki romajo potem daleč daleč v veliko mesto. Tam živi — on, njen . . . »Albatros«, kakor se podpisuje v pesmicah, ki jih priobčuje v »Zvonu« in posveča njej, »gospodični Julki«. Veselo je po

samotni poti skozi gozd. Toda, kaj je to? Strašna tesnoba objame mlado dekletce. Čuden, zverinski moški obraz, neobrit, gnusen, je zarežal pred njo sredi gozdnega hladu. Dekle krikne. »Čakaj,« vpije oni. Dekle beži, kliče na pomoč. Strašno jo je zgrabil zločinec, ji pokril usta s kosmato kapo in jo vleče skozi smrečje, grmovje, jo vrže na tla in sopiha, gnusno . . .

»Na pomoč, na pomoč!«

Sestra Elekta je planila iz sanj, trepetaje, do smrti utrujena. Še enkrat in še enkrat je zopet doživela v svojih sanjah strašno zgodbo svoje križane mladosti. Opoitekajoč se je lezla nato vsa premražena v kapelico k matutinu. Trikrat jo je hotela obiti slabost. Dušilo jo je, tiščalo pri srcu. Ko se je začela maša in so zapele pevke nune — sama že davno ni več smela peti — ji je postalo prečudno sladko in trudno. Molila je zbrano in vendar nekam zamišljeno, molila vneto in vendar v močnem občutju tistih davnih časov, tiste strašne zgodbe v gozdu. Spovračalo se ji je, kako so jo poslej izpraševali orožniki, kako so žalovali starši in kako je prišlo potem nad njo čudežno razsvetljenje, da je le v samostanu zanjo rešitev in pokoj. Davna lica so ji begala mimo duše. Plahnela je topa žalost, lahko je postajalo v prsih, opajal je vonj kadila . . .

»Ah, Jezus, in jutri bom vzela šlar in bom Tvoja za veke. Ah, Jezus dobri! Saj sem vsem odpustila in še ti-

stemu strašnemu, obupanemu, ki me je utrgal . . . Ah, Jezus, daj mi, daj! Samo Tvoja, po duši in telesu, Tvoja do zadnje kaplje krvi!« — — — Tako je bilo sestri Elekti tisto jutro.

Tedaj se je dvignila s svojega sedeža gospa mati Serafina in stopila burno k njej:

»Sestra, ali vam je slabo?«

Sestra Elekta je vzdignila trudno glavo . . . Droben curek krvi ji je tekel čez osinjele drobne ustnice in se natekal pod klopjo. Gospa mati Serafina je prijela bolno sestro krog pasu in jo potegnila k sebi s stola. Mati kuharica se je burno dvignila in priskočila prednici na pomoč.

Sveto, vneto je lila pobožna ofertorijska pesem s kora. Tiho so šumele orgle pod belimi, drobnimi prsti sestre Ljudmile. Gospodična Mercedes je pela sopran solo. Še pred letom je pela v isti pesmi sopran solo sestra Elekta . . .

*

V sobi za bolnike je zaudarjalo po ostrem. Sestro Elektro sta bili prenesli mati kuharica in dekla v posteljo, na novo postlano. Tiha, drobna, neznatna v mični onemoglosti je ležala v visokih blazinah. Drobna glavica, kakor glava bolnega otroka je ležala brez moči, pogreznjena v vzglavje, brezkrvne ustnice so bile na pol odprte. Videlo

se je, da bolnica težko diha, kakor da nima zraka. Kakor žejna ptička je bila, ki se duši. Sestre in matere, ki so jo hodile obiskovat, so jo pomilovale na tihem: tako čudno vidno je venela, tako nenavadno hitro je hotela biti že pri Ženinu svojem, Elekta, Izbrana pri Izbranem. Tihe, tople, svete besede hrepenenja po Ljubem, Svetem so bile tiste dneve šepetane med stenami, ki so videle že tolikokrat smrt, dolgo in mučno, kratko in sladko, kakor bolestno hrepenenje. V nočeh je bilo mlajših sester strah in so si šepetale, da hodijo duše umrlih nazaj, da posečajo to sobo in posedajo tu v mesečini, ki se lije skozi okno. Ni minilo leto, da ni izdihnila ta ali druga samostanka v tej sobi svoje hrepeneče duše. Eno so dvignili iz sobe in ji postlali doli ob oltarju za zelenim zastorom, že je zorela v tej ali oni celici druga tej bolniški sobi in uri slovesa, uri združenja z Ženinom nebeškim, uri združenja z malim Detetom nazareške svete Matere . . .

V prvih zimskih mesecih je dozorela Elektina bolezen do konca. Sestre in matere so se vrstile zadnji čas dan in noč ob njeni postelji. Čuvale so bolnico, stregle ji in jo tolažile, ko so prišle ure strašne žalosti in strahu.

Tisto zadnjo noč sta bedeli pri Elekti mati Rafaela in gospodična Anica. Gospodična Anica je molila naprej, mati Rafaela je odgovarjala. Redno vsake pol ure je obrnila svojo peščeno uro.

Kar se je oglasil tih smeh od bolniške postelje:

»Oh, mati Rafaela. Saj ste prava smrt!« Mati Rafaela je pozabila odmoliti in je vprašala kakor sama zase:

»Ali se ji sanja? Kaj je rekla?«

»Da ste prava smrt,« je odvrnila Anica.

»Kako to?« se je začudila stara nuna nekako osuplo in užaljeno.

»Vi s svojo uro, mati Rafaela!« se je zopet zahihitala bolnica. Tedaj se je dvignila stara nuna, stopila k postelji in menila robato:

»Če smo zdravi, bi pa spali in pustili, da drugi moli-jo, stari ljudje, ki tudi nekaj vedo.«

»Oh, mati Rafaela, ali ste hudi?« je vprašala začude-no sestra Elekta. In čez čas je dodala:

»Saj sem zdrava, dobro mi je, tako lahko!«

»Aha!« je odvrnila mati Rafaela in se okrenila od bol-nice k Anici. Anica je osupnila. Skoraj spoznala ni ma-tere Rafaela, tako se ji je bil čudno nenadno in naglo iz-premenil obraz.

»Prav dobro mi je,« je govorila medtem bolnica. »Zdaj čutim, da mi je odleglo. O moj Jezus, še bom uči-teljica, še.«

Mati Rafaela je rekla, kakor da je ni slišala:

»Zdravil vam bom dala, sestra Elekta.«

»Oh,« je vzdihnila sestra Elekta, »ne silite mi jih. Zdravil pa res ne maram. A jedla bi rada in pila kaj dobrega, saj sama ne vem kaj . . . «

Mati Rafaela je stopila bliže k Anici in zamrmrala:

»Dekle, moli! To je njeno zadnje!«

Šla je nato po sobi, odprla omarico in vzela iz nje voščeno svečo. Bolnica je šla z očmi za njo in plaho vprašala:

»Mati Rafaela, zakaj svečo? Ali mislite, da bom umrjal še! Saj mi je bolje, o mnogo bolje. Malo zaspala bom, samo pila bi še rada . . . Oh, pa saj ne smem . . . polnoč . . . jelite, je že mimo . . . ?«

»Tri je odbila!« je dahnila Anica plaho.

»Tri!« je šepetnila bolnica. »Ta čas je umrl sladki moj Jezus! O Jezušček!«

Tiho ji je ugasnila beseda. Mati Rafaela se je nagnila nad bolnico.

»Spi, prav zares spi,« je zamrmrala in se približala zopet Anici. In nekaj trenutkov sta ženi molčali. Potem pa je rekla mati Rafaela, tako kakor da govori sama zase:

»Smrt in bolezen in molitev! Tako pač! To je naš dom, to je tvoj dom, gospa mati. Smrt in molitev. V molitvi koprne po smrti in v smrti molijo; in kakor svečke, kakor regratove svečke jih upihuje bela žena, božja nuna. Haha! Koščena nuna, Ženinov poslanec. Mene ni po-

znala, šla je mimo. Kaj? Ali pojde tudi mimo tebe, ti mlada, Ancasta? Ali pojde in da boš tako stara kot jaz?»

Mati Rafaela je v zadnjem trenutku ujela pojemajoči pesek v svoji uri in obrnila svoj čudni časomer. Gospodična Anica je vzdihnila;

»Hladno je, mati Rafaela!«

»Bojiš se?« je vprašala začudeno mati Rafaela. »Nič se ne boj! Povem ti, osivela boš v samostanu. Na obrazu ti vidim. Rodila si se zanj. Izven njega bi umrla. V njem boš živela do sivih let.«

»Da bi mi Jezus dal to srečo!« je ganjeno odvrnila Anica.

»Dal ti bo to in še sto drugih sreč!« je rekla slovesno mati Rafaela in pristavila:

»Zdaj pa še moliva!«

Nenadoma, kakor v pravljici se je razlila mesečina iz-za oblaka skozi okno. Tiho je zavelo zunaj, veter je potegnil mrzlo mimo vogala. Steklo v oknu je rahlo zaškletalo. Bilo je, kakor da je nekdo potrkal, rahlo, tiho, boječe. Mati Rafaela je vneto in glasno zategnila:

» . . . in ob naši smrtni uri. Amen.«

Anica je molila naprej, a mati Rafaela ni več odgovarjala. Zadremala je bila. Anica je molila in odmolevala sama. Sredi njenih prošenj se je predramila stara nuna in zamrmrala:

»Lej jo no, Rafaelo rafaelasto. Dremljem ko zajklja v detelji. Sveta Marija, Mati božja . . . «

Anica je prenehala moliti.

»Mati Rafaela!«

»Kaj je?«

»Sestra Elekta je tako strašno bleda . . . «

»Misliš?«

Stara nuna se je dvignila in stopila k bolničini postelji, se sklonila in poslušala dolgo, sklonjena.

Nato je menila:

»Ne slišim. Ti si mlada. Poslušaj, ali diha.«

Gospodična Anica je pristopila in se nagnila nad bolnico. In ko se je nagnila, se je z licem dotaknila mrzlih bolničinih ustnic. Streslo jo je.

»Jezus, mati Rafaela!«

»Kaj pa je?«

»Vsa je hladna in mrzla.«

Mati Rafaela je prižigala voščenko in mrmrala:

»Oh, pa brez luči sem jo pustila, teslo staro jaz, babišče klepetavo, da je ugasnila.«

Okretno se je nato približala z gorečo voščenko postelji in vzkliknila:

»Moliva!«

Anica je zdrknila na kolena, mati Rafaela je segla po bolničini desnici, ji razprla prste in ji potisnila mednje gorečo svečo.

Takrat je vzdihnilo tiho, kakor od daleč iz strašne, strašne dalje. Dvoje globoko udrtih oči je zatrepetalo.

»Sestra Elekta, pozdravite Jezusa!« je vzkliknila mati Rafaela. Anici so zavrele obilne, otroško plahe solze v oči:

»In tudi meni, Jezus, daj, tudi meni, kadar bo čas, tako smrt!«

»Sestra Elekta, počivaj sladko!« je voščila mati Rafaela in zatisnila oči tovarišici, ki je bila izdahnila.

Mati Rafaela je rekla to pot prvič v življenju sestri Elekti: ti . . .

Ali je Anico bolj ljubila, da jo je že prvo leto tikala?
Čudna nuna, stara Rafaela s peščeno uro . . .

Mercedes je šla

Nad domom gospe matere Serafine je bil sončen, topel predpustni popoldan, na debeli četrtek. Sestre in matere so bile pri spovedi in so molile v kapelici. Tiho je bilo v samostanskih zidovih. Takrat je šla gospa mati Serafina iz kapelice v svojo sobo in je sedla za pisalno mizo, odprla z drobnim ključkom predal, vzela iz predala zvezek, ga razgrnila in listala po njem. Šla je od imena do imena in površno brala, kar je bila napisala:

»Sestra Berta. Čudno svojeglava, topa ženska. Kadar jo trkne, slepo poslušna kot konjski hlapec, sicer pa trmasta. Malo veselja imam ž njo. Še v smrti se je vedla odurno, odbijajoče.«

In zopet je gospa mati listala:

»Sestra Anakleta. Globoko čuteče srce, brez značajne trdosti. Sirota bo najbrž oslepela. Žal mi je je. Kadar ji pogledam v slovansko široki obraz, mi je, da bi jo morala poljubiti iz usmiljenja. A vendar je ne bi mogla poljubiti. Jezus, meni odpusti in pomagaj, da bom vsem dobra in pravična!«

In še dalje je listala gospa mati in brala:

»Sestra Engelberta. Kmetski, bajtarski napuh! Od učenk sprejema znamke, tiste, ki sem ji jih jaz dala, je podarila Ljudmili. Njena sestra je strašna sirota. Pijan-
ca ima za moža in kopico otrok. Sestra Engelberta trpi vso njeno bedo, a vendar ji je namignila, da ne vidi rada, da bi sestra jemala kaj od mene ali sprejemala darove iz samostana. Da, da! Ne more preboleti sestra Engelberta, da je prišla v samostan brez ,dote'. Pravzaprav mi ugaja ta ponos. Škoda, da ni sestra Engelberta vsaj meščanka!«

In gospa mati je listala še dalje in dalje in brala ime za imenom. Potem je vzela pero, potegnila odločno črto in zapisala ime: »Mercedes.« . . . Tistikrat je rahlo potrkal na vrata. Mična oseba gospodične kontese Mercedes se je pokazala na vratih. Kontesa se je poklonila. »Klicali ste me, gospa mati!«

»Sem, gospodična Mercedes! Sedite, prosim!« Kontesa Mercedes je sedla. Gospa mati je primaknila svoj stol in stegnila roko po kontesini desnici:

»Hvala, gospodična, da ste prišli! Spoved, upam, ste že opravili?«

»Da, gospa mati!«

Kontesa Mercedes je kljub odločni besedi pogledala prednici nekam mimo lica. Mati prednica je nekaj časa molčala. Videti ji je bilo na licu, kako zelo ljubi mlado

kandidatinjo, kako ji dobro želi, kako težko ji dene, ko jo mora karati.

»Vem,« je vzdihnila, »dobro vem, gospodična Mercedes, koliko ste žrtvovali ljubemu Jezusu, ko ste se odločili, da zapustite grofovski sijaj in postanete ponižna nuna. O, vem in cenim vašo moč in voljo. In prav zato, morda ste opazili, ne vidim včasih napak, ki jih moram na svojih drugih tovarišicah grajati. Toda popolnoma molčati, gospodična kontesa, ne smem. Ne smem, razumete, zaradi ljubega Jezusa ne smem. In zato vas moram pokarati. Mati prefekta toži in po pravici. Ne bom pravila zakaj, sami ste dovolj izobraženi in veste — kajne, moja draga? Sami se zavedate?«

»Nekaj se!«

»Vidite! To je. In zdaj! Kajne, od dne do dne bomo skupno izbrisale madežek za madežkom, izčistile za peščkom, otrebile mahek za mahkom.«

Kontesi Mercedes je leglo nejevoljno ob ustnice. Očividno ji je presedalo to besedno sladkanje. Odločno je odvrnila:

»Gospa mati, zdi se mi, da nimam pravega poklica!«

»Ne govorite tega!« je vzkliknila prednica. »Vi s svojo resnostjo, pa ne bi imeli poklica? Čast redu boste, kontesa, prednica in opatinja, moja vredna naslednica, ko bom v grobu.«

Kontesa Mercedes je povabila glavo in zašepetala:

»Hvala!«

Gospa mati pa se je čudno raznežila, se dvignila in položila kontesi roko na rame. Videti je bilo, kakor da se premaguje, da je ne objame in poljubi:

»Draga, spoštovana! Ne laskam se. Ne mislite tega! Ne, ne prilizujem se! Ampak ceniti znam, kar vidim, ceniti po zaslugi in pravici. Rekla sem! Vi, kontesa Mercedes, boste dika našega samostana, čast našega reda. Te besede si zapomnite in mene, vašo mater prednico si zapomnite, ki vam jih je rekla in ki vas ljubi, ki hrepeni, da bi že vzeli šlar in ji postali prijateljica, kakršne zdaj nima . . . «

Tiho, a nemirno je sedela kontesa Mercedes pred gospo materjo. Ustnice so ji drhtele kakor v zadrževanem joku. Gospa mati je rekla tiho, skoraj šepetaje:

»Tudi jaz sem bila nekdej, kar ste zdaj vi. Da, bila sem kontesa, kontesa Zagajska!«

»Madame,« je vzkliknila kontesa Mercedes in vstala burno. »Moram iti!«

»Pojdite, dete!« se je nasmehnila gospa mati, »in molite! In tudi jaz bom molila za vas!«

Spremila je kandidatino do vrat in z ljubeznijo strmela za njo, ki je izginila v dolgem hodniku . . .

Četrť ure pozneje je stala gospodična Anica pred gospo materjo in gospa mati je karala kmetiško dekle:

»Preglasni ste in vse preveč se smejete. To ne kaže samostanskega duha. To je gostilniško, razumete, gostilniško.«

Gospodična Anica je solzna in plaho obljubila, da se bo poboljšala.

Gospa mati pa je sedla in napisala o Anici:

»Zdravo dete z dežele. Pravo gostilniško zelje. Smeh in jok v enem mehu. Sem po sili nejevoljna nanjo, kajti sicer je prijetna.«

»Prijetna,« je ponovila gospa mati naglas in vzdihnila. »Prijetna! Škoda, da ni tista druga, tista *moja* tako prijetna!«

*

Večerilo se je. Matere in sestre so bile zbrane v refektoriju pri večerji. Gospodični Anici je postalo čudno tesno. Bila je sama, mesto kraj nje je bilo prazno, gospodične Mercedes ni bilo. Tudi mati prednica je to opazila in se nagnila. Ta je osuplo skomizgnila z rameni. Gospe materi je stopila rdečica v lice.

Takrat se je zgodilo nekaj tako čudnega, kakor se še ni bilo zgodilo do tistih dob. Nenadoma so se vrata odprla. V refektorij je planila sestra vratarica, črna Neža, ki je s svojimi molitvami umivala Jezusa, svojega Zveličarja, in je zaklicala v svoji smešni evropščini:

»Mati gospa! Ena smuk! Nič zbogom! Skozi vrata. Ven.«

Osupli, nemi obrazi so strmeli v pepelnato obličje preplašene vratarice, ki je zavpila:

»Jaz kriva nič! Držala vrata. Hop! Eno po licu. Joj, ven spustila, smuk gospodična Mercedes.«

Spričo take govorice je vzbrnel srebrn smeh. Anica si je zakrila vsa rdeča svoja otroška usta. Prepozno . . .

»O Jezus,« je zastokala in pogledala vsa zbegana na gospo mater in na mater prefekto.

Kaj se je bilo zgodilo? Gospodična Mercedes se je bila preoblekla, počakala ure, ko je udarilo znamenje za večerjo, in je stekla na porto. Tam jo je videla črna sestra vratarica in jo v svojih mladostnih, afriških nagonih pograbila, da jo je kontesa udarila v obraz, planila nato na prosto, se ozrla po cesti gor in dol in stekla h kočiji, ki je stala pred samostanskimi vrati . . .

»Gospod Pedro?« je zasopla. Kočijaž je prikimal in že so se odprla vrata v voz in lep, junaško zanimiv plemič je potegnil deklico k sebi, zdrknil pred omoteno, zasoplo na kolena in ji poljubljal kot blazen roke. Plemiški konji so potegnili in utonili v mraku dolge, samotne ulice . . .

Spoznanje gospe matere

Gospe materi Serafini je bilo obličje silno upadlo, visoka postava se ji je bila upognila, oči so se ji povečale in glas ji je bil ohripel. Bolj pogosto kot kdajkoli prej je obiskovala gospa mati Serafina gospoda očeta spovednika. Zjutraj se je zdelo včasih, da so ji oči vnete, da je bedela ponoči in da je morda jokala dolgo in sama. In glej, postalo je čudno v samostanu. Kakor v pravljичnem kraljestvu je bilo: kraljica je zbolela. Vse mesto žaluje, vsa dežela je pokopana v morečo skrb. Matere nune in sestre so bile potrte. Vse je šlo v redu, še v lepšem kot sicer, a vendar ne tako neprisiljeno. Mati kuharica ni kuhala nikoli bolj okusno, a ni bila kljub

ekonomkinja je vihrala po hodnikih s splašenim pogledom, kakor da je ponoči tat vlomil ali pa da je skrit nekje v samostanu davkarski človek. Materi Rafaeli je bila tiste tri dni trikrat pretekla peščena ura. Sestra Ljudmila je pri jutranjicah večkrat pritisnila na napačno tipko in gospodična Anica si ni upala živi duši pogledati v obraz zaradi tistega neradovoljnega smeha. Vse bolj se je zdelo, da se noče zjasniti ozračje v samostanu v tistih ža-

lostnih pustnih dneh, ko je daleč zunaj v mestu norela posvetna mladina, grešila, se opajala z minljivimi šalami in pozabila do dna, da se je rodila za Boga in za bridko žetev pod koso božje bele nune — smrti. Tiste dni se je vrnila sestra Anakleta v samostan, bleda, slepa, pol neumna, morda prva, ki bo šla v tiho samostansko bolniško sobico in tam dotrpela. Ko je prišla, se je zgodilo čudo. Gospa mati jo je sprejela, poljubila jo v belo čelo nad sinjimi naočniki in jo sama vedla v celico, ji prinesla medu, surovega masla in vina in ji stregla — — —

Nekega večera pa je razgrnila gospa mati prednica svoje zapiske na mizi pred seboj in je brala, kar je bila napisala pred nekaj dnevi:

»Mercedes! Ti moja odbrana, moj up, moč mojega odgovornosti polnega posla. Najine tovarišice gradijo svojo ljubezen v malenkostnih delih. Jopice pleto, srajčke in rokavce Detetu Jezusu. Glej, črna sestra vratarica ga umiva v svoji skromni pameti. Slavijo ga in mu služijo vsaka po svoje, po svoji pameti, ki je pamet kmetских žensk, mehkih sanjavih starih devic, poštenih, omejenih redovnic. Mercedes! Drugače jaz, drugače ti! Midve lomiva skale, staviva *gradove* za stanovanje najinemu dobremu Gospodu, Vitezu nad vitezi, sijajnemu Junaku, ki je premagal smrt in pekel. Mercedes, ti si še mlada. Če so ti skale pretežke, vsaj spominske vrvce mu vij, tki mu

in vezi pisane šerpe, junaku Jezusu, ki je zmagal peklen-skega zmaja. Mercedes, sladka!«

Solze so prikipele gospe materi Serafini na lice, ko je vse to brala, rdečica sramote ji je zagorela v obrazu. Vzdihnila je globoko, vzela pero in prečrtala, kar je bila napisala. In naglas je ponovila:

»Mercedes, moja sladka!«

Za tem pa je pripomnila žalostno:

»Postala si mi bridka!«

To je bilo spoznanje gospe matere Serafine v tistem žalostnem pustnem času, ko je posvetni svet norel in je mladina grešila, se opajala z minljivimi šalami in pozabljala . . .

In mlada kontesa Mercedes je bila v tem šumnem svetu . . .

Anica pa ne bo šla in bo Elekta

Samostanke so šle iz refektorija v kapelico mimo črne vratarice. Gospodična Anica je zadrhtela. Sestra vratarica jo je zagledala in povedala svoj gladko evropski nagovor:

»Gospodična Anica! Gospod papa so na porti!«

Gospodična Anica je povabila vdano žalostno lice in odšla v obisk. Sestra vratarica pa je pristopila h gospe materi in začela mahati z rokami in se nekako čudno togotiti. Samo nekaj besed je ujela mati prefekta in se nasmehnila kljub svoji skrajni resnosti.

» . . . Baba . . . strašilo . . . fej . . . rompompom . . . vrgla ven . . . smuk . . . pumf, baba rompompom!«

Gospa mati je odšla naglo na porto in — stopila v sobo za bolj domače obiske. V lini ji je pogledal naproti obraz markize Turnske, Mercedine tete.

»Mais non . . .« je zajecjlala posvetna gospa, ne da bi dokončala, kar je mislila povedati; spremenila je naglo glas in vzkliknila:

»Za Boga, ali je kontesa Mercedes bolna?«

»Ne vem, prav nič ne vem, visokorodna!«

»Ah — c'est piramidable, ne veste? Ali naj jaz vem? Comment? Ali niste gospa mati prednica?« se je jadila plemkinja.

»Sem, Bogu bodi hvala, dasi sem nevredna te časti,« je odvrnila gospa mati Serafina.

»Kako torej?«

»Mislim, da bi vi, visokorodna, mogli bolje vedeti, kako je kontesi. Saj ste ji vendar nosili pisma —«

»Merci!« je zategnila markizinja nasmehljivo. »Tako? Kontesi Mercedes ste torej prepovedali moje obiske? To je! Ampak, gospa prednica! Njena teta sem, ugovarjam! To je nasilno, razumete, tiransko.«

Nosnice so ji drhteale na ostro rezanem nosu, rahla rdečica ji je zaplala v obledela lica, ostro so sinili njeni narejeni zobje. Z nogo je udarila ob pod.

Gospa mati Serafina se je pomilovalno nasmehnila in rekla:

»Ne vem, kaj naj rečem, visokorodna. Ali vam morda še ni znano, da je gospodična kontesa Mercedes zapustila samostan?«

Markiza Turnska je neskončno osupnila. Ko se je za vedela, se je poklonila in odvrnila mrzlo:

»Nisem vedela! Oprostite!«

»Prosim, visokorodna!«

Markiza je planila v svoj voz vsa blede od jeze in zagrizla zobe v spodnjo ustnico. V njej je kuhalo. Silno se

je morala premagovati, da ni kričala od besnosti in užaljenosti. Polglasno, strupeno je bruhala iz sebe:

»Lutka nemarna! To mi gre in napravi. Jaz ji pisma nosim in se mučim svojih štirideset tednov, da bi jo izvelkla in pripeljala v družbo nazaj. Lutka nehvaležna! Pa mi pobegne, nesramnica s ciganskim pustolovcem, ha-ha, slepomišit kam na kmete v tih, izgubljen gradič, nemarnica, nesramnica, kozji gobec tak!«

Sredi teh misli in jeznih besed se je domislila markiza Turnska, da domači kontesini najbrž še tudi nič ne vedo. To jo je deloma umirilo. Potrkala je lakaju in mu velela, naj požene v drugo smer.

Pri Mercedinih na domu je našla številno družbo in bilo ji je v veliko zadoščenje, ko je planila med nje in vzkliknila:

»Malheur, gospoda! Naša kontesa nuna je pobegnila iz samostana!«

Markiza se je ozrla zmagoslavno po navzočih in v lica obledelih domačih. Ustregla je bila svoji naravi, napravila je bila salonsko senzacijo in se obenem maščevala grofici Mercedes, razkrivši njen skrivnostni, nečastni beg.

Grofičin brat je stopil k teti in zasikal:

»Obžalujem, markiza. V hišo, kateri je domača hči napravila tolik škandal, ne bomo več mogli vabiti gostov. Tudi vas ne, markiza!«

Tri mesece pozneje se je markiza Mercedes poročila in se odpeljala še isti večer s soprogom na ženitovanjsko potovanje. Poroka se je izvršila tiho. Gospe tete niso vabili . . .

*

Anica je dvignila svoj obraz, pa se ji je zdelo, da se je oče od zadnjega časa nekako pomladil. Pristrigel si je bil brado in brke. Tudi v glasu je bil nekako drug; kakor da je razmišljen in v zadregi. Pripovedoval je vsakdanje reči, tožil, da je dela čez glavo, da so posli vsi nemarni, da je doma, a da se mu zdi, kakor da nima svojih. In potem je čudno nenadno utihnil in vzdihnil. Anici se je zelo zasmilil in je skoraj zajokala. Oče je začel izpraševati, kako ji je. Lica so ji zardela, izlila se je v odkritosrčno izpoved, da je srečna, vesela, da si nič drugega želeči ne more in da samo po tem hrepeni, da bi že prišel čas in bi smela vzeti šlar. Vso dušo je izlila v to prisrčno izpoved, ki je vonjala v čudno goreči prošnji:

»Papa, dovoli, dovoli, da bom nuna, da bom Jezusova do smrti. Dobri papa! Bodi mi dober. Ne jemlji me iz samostana. Saj vidiš, da sem srečna, zdrava, vesela. Doma pa bi venila; umrla bi, verjemi, papa, umrla.«

Oče je znova vzdihnil in vprašal:

»Anica, torej res nočeš nič več domov?«

»Papa!« je prosila, »nočem!«

»Anica!« je vzdihnil. »A jaz te moram žaliti, če je tako, moram, Anica!«

»Ne sili me od Jezusa proč,« je zajokala in si pokrila obraz. Dolgo se ni umirila. Tudi oče je bil ganjen in ni mogel ziniti besede. Nekako hripavo je zastokal:

»Anica, jezi se in reci, kar hočeš. Brez gospodinje biti ne morem. Če nočeš ti, vzeti si moram ženo. Mačeho boš dobila!«

»Daj, papa, daj!« je zarajala hči kakor obnorela od veselja. In potem je plakala in potem se je smejala; in potem je prosila očeta, da jo mora redno obiskovati.

Razvneta, srečna, zardela ko cvet je stopila s porte in srečala gospo mater, ki jo je ustavila:

»Kaj vam je, gospodična Anica?«

»Srečna sem,« je vzkliknila deklica. »Dobila bom mačeho! In zdaj bom imela mir in bom ostala, ostala in tudi ime sem si že izbrala. Elekta bom, sestra Elekta, gospa mati!«

Gospe materi so se oči orosile. Tih, dobrohoten in bridkosten nasmeh ji je legel ob ustnice. Ni mogla skriti svila nad Anico in jo poljubila na sočne, rdeče, otroško nedolžne ustnice. Tako še ni poljubila nikoli . . .

S solzami v očeh je rekla:

»Odpusti, sestrice Elekta!«

Gospodična Anica pa ni vedela, kaj naj ji odpusti, in je pogledala preplašeno svojo predstojnico, svetlo gospo mater Serafino . . .

*

Na praznik svete Angele, samostanske patrone, je vze-la gospodična Anica samostanski šlar. Sestra Engelberta ji je ob tej priliki poklonila lepo pesem pod naslovom: ‚Nevesta si danes‘. Sestra Ljudmila je postavila pesem v note, in vse sestre in vse matere so jo pele; še stara mati Rafaela je drgnila debeli alt in bilo je kakor na svatova-nju . . .

Neviden je stal Ženin ob nevesti, ki je srečna drhtela in komaj slišala, da njej pojo orgle in pesem:

*»Pred ženinom tvojim molče vsi svetovi
in moli ga sonce in zvezd milijon,
pred njim se pogrezajo rajski duhovi,
ugaša lepota vseh zemeljskih kron.*

*Zdaj lilijsko čista boš večno ostala,
nedolžno in jasno bo tvoje okó;
nikoli, presrečna, ne boš se kesala,
da prstan redovni krasi ti rokó! . . . «*

Prva za sestro Elektro je ugasnila slepa sestra Anakle-ta. Mati Ignacija pa se je mučila še šest let. Tisto leto, ko je umrla, je vstopilo v red deset novih nun, deset novih

nevest, Jezusovih cvetov. Tedaj je postala gospa mati Serafina — opatinja. Ko je odhajala, ko je zapuščala svoj dolgoletni dom, so jokale vse matere in vse sestre in v sestri vratarici so se bili prebudili davni afriški nagoni, da je tulila kakor kraljica-vdova ob grobu črnega soproga . . .

*

Stoji dom gospe matere Serafine, od sonca božjega oblit, od sonca januarskega, predpustnega, stoji izven šuma in ljudi in greha in norosti, ki jih počenjajo mladi ljudje, in gnusob, ki jih grešijo odrasli. Stoji dom gospe matere Serafine, kakor na dlani božji, in Jezus, ženin bledih nun, ga varuje in pazi kakor veren zaročnik svojo ljubezen.

A svet živi in šumi mimo in je pozabil na *belo* božjo dekle, vratarico v samostanu življenja — na *Smrt* . . .

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-313-7